
**Хоёр. Хүүхдийн Эрхийн Хорооны
Дүгнэлт, Зөвлөмж – 2005 он**

А.Оршил

Б.Өмнөх илтгэлийн мөрөөр авсан арга хэмжээ болон олсон амжилт

В.Конвенцийн хэрэгжилтэд саад болж буй бэрхшээл болон хүчин зүйл

Г. Гол асуудал

- 1) Хэрэгжүүлэх ерөнхий арга хэмжээ
- 2) Үндсэн зарчим
- 3) Цөөнхийн эрх, эрх чөлөө
- 4) Гэр бүлийн орчин ба хүүхдийг халамжлах бусад хэлбэр
- 5) Эрүүл мэнд, халамжийн суурь үйлчилгээ
- 6) Боловсрол, чөлөөт цаг, соёлын арга хэмжээ
- 7) Тусгай хамгааллын арга хэмжээ
- 8) Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Нэмэлт Протокол
- 9) Зөвлөмжийг түгээх, хэрэгжүүлэх
- 10) Дараагийн тайлан

**Гурав, дөрөв. Хүүхдийн Эрхийн Хорооны
Дүгнэлт, Зөвлөмж – 2010 он**

А.Оршил

Б. Өмнөх илтгэлийн мөрөөр авсан арга хэмжээ болон ололт, амжилт

В.Гол асуудал болон зөвлөмж

- 1) Хэрэгжилтийн ерөнхий арга хэмжээ
- 2) Үндсэн зарчим
- 3) Цөөнхийн эрх, эрх чөлөө
- 4) Гэр бүлийн орчин ба асран хамгаалалт
- 5) Эрүүл мэнд ба нийгмийн халамж
- 6) Боловсрол, чөлөөт цаг, соёлын арга хэмжээ
- 7) Онцгой хамгааллын арга хэмжээ
- 8) Олон улсын Хүний эрхийн гэрээ, хэлэлцээрийг соёрхон батлах
- 9) Зөвлөмжийг түгээх, хэрэгжүүлэх
- 10) Дараагийн тайлан

**Гурав, дөрөв. Хүүхдийн Эрхийн Хорооны
Дүгнэлт, Зөвлөмж – Нэмэлт Протокол (2010 он)**

Нэг. Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Хүүхдийг зэвсэгт мөргөлдөөнд оролцуулахын эсрэг Нэмэлт Протоколын наймдугаар зүйлийн дагуу Гишүүн орны өргөн барьсан тайлангийн зөвлөмж

- Оршил
- Эерэг хүчин зүйл

I. Холбогдох зарчмын асуудал болон зөвлөмж

-
- II. Урьдчилан сэргийлэх
  - III. Хориглосон болон бусад арга хэмжээ
  - IV. Олон улсын хамтын ажиллагаа, тусламж
  - V. Зөвлөмжийг түгээх, хэрэгжүүлэх
  - VI. Дараагийн тайлан

Нэг. Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Хүүхдийг худалдах, хүүхдийн биеийг үнэлэх, хүүхдийг садар самуунд сурталчлахын эсрэг Нэмэлт Протоколын 12 (1) дүгээр зүйлийн дагуу Гишүүн орны өргөн барьсан анхдугаар тайлангийн зөвлөмж

- Оршил
  - I. Ерөнхий дүгнэлт, зөвлөмж
  - II. Мэдээллийн сан
  - III. Протоколыг хэрэгжүүлэхээр авсан ерөнхий арга хэмжээ
  - IV. Хүүхдийг худалдах, биеийг нь үнэлүүлэх, садар самуунд суралчлахаас урьдчилан сэргийлэх
  - V. Хориглох болон бусад холбогдох асуудал
  - VI. Хохирогч хүүхдийн эрхийг хамгаалах
  - VII. Олон улсын хамтын ажиллагаа болон тусламж
  - VIII. Зөвлөмжийг түгээх, хэрэгжүүлэх
  - IX. Дараагийн тайлан

ХОЁР. ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙН ХОРООНЫ ДҮГНЭЛТ ЗӨВЛӨМЖ -2005

Конвенцийн 44 дүгээр зүйлийн дагуу Оролцогч улсаас өргөн барьсан илтгэлд өгөх дүгнэлт.

Зөвлөмж: Монгол Улс

1. Хүүхдийн Эрхийн Хороо нь Монгол Улсын хоёрдугаар илтгэлийг (CRC/C/65/Add.32) 2003 оны тавдугаар сарын 6-нд хүлээн авч, 2005 оны тавдугаар сарын 26-нд 1040-1041 дүгээр (CRC/C/SR.1040 болон 1041) хуралдаанаар хэлэлцэж, 2005 оны зургадугаар сарын 3-ны өдрийн 1052 дугаар хурлаас дараах зөвлөмжийг гаргав:

А. Оршил

2. Тус Хороо нь Монгол Улсын хоёрдугаар илтгэлийг хүлээн авсандаа талархаж, харин илтгэл бичих журмыг мөрдөөгүй, хугацаа хожимдуулсанд харамсаж буйгаа илэрхийлж байна. Мөн бичгээр хариулсан баримт бичигтээ (CRC/C/Q/MNG/2) статистикийн чухал мэдээ, тодорхой мэдээллийг багтааж, Оролцогч улсын хүүхдийн асуудлаар тодорхой ойлголт өгсөнд Хороо талархаж байна. Мөн тус Хороонд Монгол Улсаас ирсэн өндөр хэмжээний төлөөлөгчид нь товч ярилцах замаар нэмэлт мэдээлэл өгсөнд талархаж байгаагаа тэмдэглэж байна.

Б. Оролцогч улсын өмнөх илтгэлийн мөрөөр авсан арга хэмжээ болон олсон амжилт

3. Хүүхдийн эрхийг хамгаалах, бэхжүүлэх чиглэлээр дараах хуулийг баталсныг Хороо сайшаан тэмдэглэж байна. Үүнд:

(а) Хүүхдийн тусгай хамгааллын хууль зүйн хүрээг хангаж өгсөн Хүүхдийн эрхийг хамгаалах тухай 1996 оны хууль;

(б) Тахир дутуу болон хууль ёсны асран хамгаалагчгүй өнчин хүүхдүүдэд хүртээх нийгмийн халамжийн хэлбэр, хамрах хүрээг тогтоож өгсөн Нийгмийн халамжийн тухай 1998 оны хууль;

(в) Хүүхдэд эмнэлгийн нарийн мэргэжлийн тусламж үзүүлэх асуудлыг тусгасан Эрүүл мэндийн тухай 1998 оны хууль;

(г) Хүүхдийн хөдөлмөр, тэдгээрийн ажиллах нөхцөлийг зохицуулсан Хөдөлмөрийн тухай 1998 оны хууль;

(д) Эцэг эхийн үүрэг, үрчлэлт, асран хамгаалал, хүүхдийн мөнгө төлөлтийн асуудлыг зохицуулсан Гэр бүлийн тухай 1999 оны хууль;

(е) Монгол Улсын Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссын тухай 2000 оны хууль болон түүнийг байгуулсан явдал;

(ё) Хүүхдийн үйлдсэн гэмт хэрэг, хүүхэд, гэр бүл, нийгмийн эсрэг гэмт хэргийн талаар тусгай бүлэг оруулан шинэчилж найруулсан Эрүүгийн байцаан шийтгэх тухай 2002 оны хууль;

(ж) Гэр бүлийн хүчирхийлэлтэй тэмцэх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, хохирогчийн хүний эрх, тэр дундаа хохирогч хүүхдийг хамгаалах зорилготой баталсан Гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг 2004 оны хууль.

4. Монголын хүүхдийн эрх, эрх зүйн байдалтай холбогдуулан Оролцогч улс 1997 оныг Хүүхдийн жил, 1998 оныг Залуучуудын жил, 2000 оныг Хүүхдийн хөгжлийг дэмжих жил, 2001 оныг Тахир дутуу иргэдийг дэмжих жил болгон зарлаж, 2004 оноос Хүүхдийн үндэсний чуулганыг зохион байгуулах талаар чармайлт гарган анхаарч байгаад Хороо талархаж байна. Оролцогч улсаас хүүхдийн нийгмийн үйлчилгээнд зориулсан төсвийг нэмэгдүүлэх талаар гаргаж байгаа хүчин чармайлтыг Хорооноос мөн үнэлэн тэмдэглэж байна.

5. Хороо дараах олон улсын гэрээг соёрхон баталсанд мөн талархаж байна:

(а) 2000 оны дөрөвдүгээр сард Хүүхдийг хамгаалах болон улс хооронд үрчлэх асуудлаар хамтран ажиллах тухай Гаагийн 33 дугаар Конвенц;

(б) 2001 оны хоёрдугаар сард Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг нэн даруй устгах, хориглох тухай Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 182 дугаар Конвенц;

(в) 2002 оны нэгдүгээр сард Эрүүдэн шүүх болон бусад хэлбэрээр хэрцгий, хүнлэг бусаар буюу хүний нэр төрийг доромжлон харьцаж, шийтгэхийн эсрэг Конвенц;

(г) 2002 оны гуравдугаар сард Эмэгтэйчүүдийг алагчлах бүх хэлбэрийг устгах тухай Конвенцийн Нэмэлт Протокол;

(д) 2002 оны 12 дугаар сард Хөдөлмөрийн насны доод хязгаарын тухай Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 138 дугаар Конвенц;

(е) 2003 оны зургадугаар сард Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Хүүхдийг худалдах, хүүхдийн биеийг үнэлэх, хүүхдийг садар самуунд сурталчлахын эсрэг Нэмэлт Протокол;

(ё) 2004 оны 10 дугаар сард Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Хүүхдийг зэвсэгт мөргөлдөөнд оролцуулахын эсрэг Нэмэлт Протокол.

В. Конвенцийг хэрэгжүүлэхэд саад болж буй бэрхшээл, хүчин зүйл

6. Монгол Улсад 1991 оноос эхэлсэн эдийн засгийн шилжилт харьцангуй хурдан явагдаж, монголын нийгэмд гүн гүнзгий нөлөө үзүүлснийг Хороо

тэмдэглэж байна. Эдийн засгийн тогтворгүй байдал, ажилгүйдэл, өсөн нэмэгдэж байгаа ядуурал нь олон хүүхэдтэй болон хөдөө орон нутагт амьдарч буй гэр бүлд нөлөөлж байна. Оролцогч улс дэлхий дээр хамгийн бага хүн амтай, өргөн уудам нутагтай байдлыг харгалзаж буйгаа Хороо тэмдэглэж байна. Түүнчлэн 1999-2001 онд жил дараалан тохиосон зуны ган, хүйтэн салхин шуургатай өвлийн зуд, байгалийн онцгой хүнд нөхцөл нь нийгэм эдийн засгийн бэрхшээлийг эрс нэмэгдүүлж, олон мянган хүүхэд, нэн ялангуяа алслагдсан нутгийн хүүхдийн амьдралд муугаар нөлөөлж, Оролцогч улсын нийт хөгжилд сөрөг нөлөө үзүүлснийг Хороо хүлээн зөвшөөрч байна.

Г. Холбогдох зарчмын асуудал болон зөвлөмж

1. Хэрэгжүүлэх ерөнхий арга хэмжээ (Конвенцийн 4, 42, 44 дүгээр зүйл болон 6 дугаар бүлэг)

Хорооноос өгсөн өмнөх зөвлөмж:

7. Оролцогч улсын өргөн мэдүүлсэн анхны тайлантай холбоотой Хорооны зөвлөмжийг (CRC/C/15/Add.99) хэрэгжүүлэх талаар хууль тогтоомж, бодлогын хүрээнд хийгдсэн өөрчлөлтүүдэд Хороо сэтгэл ханамжтай байсныг тэмдэглэж байна. Гэвч орон нутагт эрэгтэй хүүхдийн сургууль завсардалт болон тэд хүүхдийн хөдөлмөрт татагдан орж байгаа байдал (23 дугаар зүйл), орон нутагт хүүхдэд зориулсан (нийгмийн хамгаалал, боловсрол, эрүүл мэнд) нийгмийн суурь үйлчилгээг бэхжүүлэх (23 дугаар зүйл), нийт улсын тахир дутуу хүүхдэд хүртээх суурь үйлчилгээний хүртээмжийг бэхжүүлэх (23 дугаар зүйл), дүрвэгч хүүхдийн эрхийг хангаж хамгаалах (26 дугаар зүйл), хөрөнгө нөөцийг төв болон орон нутагт зохистой хуваарилах (27 дугаар зүйл), хууль зөрчсөн хүүхдийн эрх (29 дүгээр зүйл) зэргийг бүрэн шийдвэрлэж чадаагүй байна.

8. Оролцогч улсын өргөн мэдүүлсэн анхны илтгэлд Хорооноос өгсөн нэн даруй анхаарах асуудал болон тэдгээртэй холбоотой зөвлөмжөөс хэрэгжүүлээгүй байгаа зүйл болон хоёрдугаар илтгэлтэй холбогдсон зөвлөмжийг биелүүлэхэд хүч чармайлт гарган ажиллахыг Хорооны зүгээс шаардаж байна.

Хууль тогтоомж

9. Хүүхдийн эрхийг хамгаалж, бэхжүүлэх чиглэлээр Оролцогч улс хууль эрх зүйн шинэтгэл хийсэнд Хороо талархаж байна. Хэдийгээр дотоодын хууль тогтоомждоо эерэг алхам хийсэн ч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ хангалтгүй, хууль нь амьдралаас хол байх хандлагатай байна. Нэмж дурдахад дотоодын хуулийн зарим заалт хүүхдийн эрхийг хангалттай хамгаалж чадахгүй, хоорондоо зөрчилтэй байгаа, тухайлбал 14-15 настай хүүхэд долоо хоногт 30 цаг ажиллаж болохыг Хөдөлмөрийн тухай хуулиар зөвшөөрсөн нь хүүхэд бүр заавал боловсрол эзэмших заалттай зөрчилдөж байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

---

10. Шинээр батлагдсан хууль болон дотоодын бусад хууль тогтоомжоо үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийн тулд санхүү болон хүний нөөцийг зохистой хуваарилах гэх мэт холбогдох бүх арга хэмжээ авахыг Хорооноос Оролцогч улсад зөвлөж байна. Мөн дотоодын хууль тогтоомжоо хүүхдийг хамгаалахад гарч болзошгүй хийдлээс сэргийлэхийн тулд хянан үзэхийг Оролцогч улсад зөвлөж байна.

Зохицуулалт болон Үндэсний үйл ажиллагааны хөтөлбөр

11. Хүүхдийн хөгжил хамгааллыг сайжруулах Үндэсний хөтөлбөрийг 1990-2000 онд хэрэгжүүлж эерэг үр дүнд хүрснийг Хороо талархан тэмдэглэж байна. Түүнчлэн хоёр дахь шатны хөтөлбөрийг 2002-2010 онд хэрэгжүүлэхээр баталсан болон НҮБ-ын Ерөнхий Ассамблейн A/RES/S-27/2 тогтоолоор баталсан НҮБ-ын Хүүхдийн асуудлаархи Тусгай Чуулганы “Хүүхдэд ээлтэй дэлхий ертөнц” баримт бичгийн үзэл санааг биелүүлэх талаар санаачлагатай ажиллаж байгааг сайшааж байна. 2004 оны есдүгээр сард батлагдсан Хүүхдийн төлөө Үндэсний Газрын стратеги, бүтцийг сайшааж байгаа хэдий ч салбар хоорондын зохицуулалтыг сайжруулах стратегийн нарийн төлөвлөгөө байхгүй, бүх шатны байгууллагад Хүүхдийн төлөө Үндэсний Газрын шинэ чиг үүргийг ойлгуулах сургалт дутагдалтай байгаад Хороо сэтгэл зовниж буйгаа илэрхийлье.

12. 2002-2010 онд хэрэгжих Хүүхдийн хөгжил хамгааллыг сайжруулах хоёр дахь шатны үндэсний хөтөлбөрийг бүрэн, үр дүнтэй хэрэгжүүлэхийн тулд хөрөнгө санхүү, техник, хүний нөөцөөр бүрэн хангах, мөн хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үйл явц нь хүний эрхийн зарчимд суурилсан, нээлттэй, оролцоог хангасан байхын чухлыг Оролцогч улсад Хорооноос зөвлөж байна. Түүнчлэн Конвенцийн хэрэгжилтэд хамаатай бүхий л шатны үйл ажиллагааны зохицуулалтыг хангах стратегийн иж бүрэн төлөвлөгөө боловсруулах, Хүүхдийн төлөө Үндэсний Газрын шинэ чиг үүргийг дэмжих, сургалт мэдээллээр хангах, Хүүхдийн төлөө Үндэсний Газрын зүгээс салбар хоорондын уялдаа холбоог зохицуулах үйл ажиллагааг хэрхэн гүйцэтгэсэн талаар дараагийн илтгэлдээ тусгахыг Хороо зөвлөж байна.

Бие даасан хяналт

13. Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссыг 2001 онд байгуулж, үндэсний гурван комиссарын нэгийг хүүхдийн эрхийн мандаттай болгон, цаашид хүүхдийн эрхийн асуудлаар дагнан ажиллах омбудсманыг бий болгох талаар анхаарч байгаад Хороо талархал дэвшүүлж байна.

14. Хүний эрхийг хамгаалах үндэсний бие даасан байгууллагын үүргийн талаархи Ерөнхий зөвлөмжийн хоёр дугаарт заасны дагуу Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссыг санхүү, техник болон хүний нөөцөөр бүрэн хангаж, тус комиссоос Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн хэрэгжилтийг үндэсний болон орон нутгийн түвшинд хянах, үнэлэх, хүүхдийн гомдлыг хүлээн авах, судлах, шийдвэрлэх боломжийг бүрдүүлэхийг Оролцогч улсад Хорооноос зөвлөмж болгож байна.

Хүүхдийн тусгай омбудсмантай болох асуудлыг хэлэлцэж буй явцыг шуурхайлахыг Оролцогч улсад Хорооноос санал болгож байна. Цаашилбал, авилгалтай тэмцэх, сайн засаглалын стратегийг хөгжүүлэх талаар шаардлагатай арга хэмжээ авахыг Оролцогч улсад зөвлөж байна.

Нөөцийн хуваарилалт

15. Оролцогч улс 20:20 санхүүжилтийн санаачилгыг хэрэгжүүлэх замаар хүүхдийн эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн үйлчилгээ, хүүхдийн сайн сайхны төлөө дотоодын нөөцөө дайчлахыг эрхэмлэж байгааг Хороо дэмжиж байна. Гэвч хүүхдэд зарцуулж байгаа санхүүжилтийн хэмжээ нь үндэсний болон орон нутгийн түвшинд хүүхдийн эрхийг хамгаалах, сайжруулах хэрэгцээг хангаж чадахгүй байгаад Хороо харамсаж байна. Хүүхдэд үзүүлж байгаа үйлчилгээний хувьд хот, хөдөөгийн ялгаа их байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

16. Хороо Оролцогч улсад дараах зөвлөмжийг өгч байна:

- а) Хүүхдийн эрхийг хэрэгжүүлэхэд зарцуулж байгаа төсвийн хувийг нэмэгдүүлэх, хүний нөөцөөр хангах, хот хөдөөгийн хүүхдүүд эрхээ эдлэхэд гарч байгаа ялгаатай байдлыг арилгах, алслагдсан нутаг болон сум сууринд оршин сууж буй хүүхдэд онцгой анхаарал тавих, хүүхдэд зориулсан бодлого, шийдвэрийг хэрэгжүүлэх асуудлыг эн тэргүүнд тавих;
- б) Олон улсын санхүүгийн болон НҮБ-ын төрөлжсөн байгууллага болон хоёр талын хамтын ажиллагааны хандивлагчтай хамтран ажиллах явдлыг үргэлжлүүлэх.

Мэдээ цуглуулах

17. Монголын эдийн засгийн шилжилтийн үе тус орны статистикийн тогтолцоонд ихээхэн өөрчлөлт хийхэд хүргэсэн гэдгийг Хороо хүлээн зөвшөөрч байна. 2002-2010 онд хэрэгжүүлэх Хүүхдийн хөгжил хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулахдаа үндэслэсэн “Хүүхэд, хөгжил-2000” судалгаа зэрэг статистикийн мэдээ цуглуулах талаар Оролцогч улсын хийсэн зүтгэлийг Хорооноос сайшаан тэмдэглэж байна. Гэвч мэдээ баримт цуглуулалт боловсронгуй бус, Конвенцийн бүхий л хүрээг хамарч чадахгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж буйгаа илэрхийлье.

18. Хороо Оролцогч улсад дараах зөвлөмжийг өгч байна:

- А) 18 нас хүртэлх бүх хүүхдийг хамарсан үндэсний хэмжээний статистик мэдээг системтэй цуглуулах тогтолцоо бүрдүүлэх, ялангуяа тахир дутуу хүүхэд, нэн ядуу нөхцөлд амьдарч буй хүүхэд, хөдөө амьдарч буй хүүхэд, шилжин суурьшсан хүүхэд, хүчирхийлэлд өртсөн хүүхэд, хараа хяналтгүй хүүхэд, хууль

-
- зөрчсөн хүүхэд, үндэсний цөөнхийн хүүхэд гэх мэт эмзэг байдалд байгаа хүүхдийн талаар мэдээг системтэй цуглуулах;
- Б) Конвенцийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд чиглэсэн төсөл, хөтөлбөр, бодлогыг боловсруулах, хянах, үнэлэхэд дээрх мэдээ, үзүүлэлтүүдийг ашиглах;
- В) Дээрх статистикийн мэдээг хэвлүүлэх шинэлэг арга замыг хайх, мэдээг нийтэд нээлттэй болгох;
- Г) Энэ талаар НҮБ-ын Хүүхдийн Сан болон бусад байгууллагатай хамтын ажиллагаагаа үргэлжлүүлэх.

Конвенцийг түгээх

19. Конвенцийн агуулга, зарчмыг хүүхдийн асуудлаар сэдэвчилсэн жилийн ажлууд, 1998, 2001 онд хуралдсан Монголын Хүүхдийн үндэсний чуулган болон сургалтуудаар дамжуулан сурталчилж байсныг Хороо сайшааж байгаа ч нийгмийн бүхий л давхаргад болон бүс нутагт хүргэх талаар учир дутагдалтай, хөдөө орон нутаг, үндэсний цөөнхийн хэмжээнд сурталчлах ажил хангалтгүй байснаас уг ажил хүссэн үр дүнд хүрээгүйд сэтгэл дундуур буйгаа илэрхийлж байна.
20. Хүүхдийн төлөө ажилладаг мэргэжилтнийг сургах, давтан сургах ажлыг төрийн бус байгууллага болон олон улсын байгууллагатай хамтран явуулж байгааг тэмдэглэж байна. Гэвч эдгээр арга хэмжээг цаашид бэхжүүлж, иж бүрэн системтэй, тасралтгүй байдлаар хэрэгжүүлэхэд анхаарах хэрэгтэй гэж үзэж байна.
21. Хороо Оролцогч улсад дараах зөвлөмжийг өгч байна:

(а) Конвенцийг түгээхэд ялангуяа орон нутгийн түвшинд болон үндэсний цөөнхийн хэмжээнд хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр сурталчлах, хүүхдэд ээлтэй, бүтээлч арга хэлбэрийг хөгжүүлэх;

(б) Сургуулийн сургалтын хөтөлбөрт Конвенцийн заалт, зарчмыг тусгах;

(в) Шүүгч, хуульч, хууль хэрэгжүүлэх болон эрүүл мэндийн салбарын ажилтан, багш, сургууль, асрамжийн газрын удирдлага, нийгмийн ажилтан, сэтгүүлч зэрэг хүүхдийн төлөө, хүүхэдтэй ажилладаг мэргэжлийн бүлгүүдийг хүүхдийн эрхийн тухай ойлголттой болгох, сургалтад системтэй хамруулах талаар хүч чармайлт гаргах;

(г) НҮБ-ын Хүүхдийн Сан (НҮБХС), НҮБ-ын Хүний эрхийн дээд комиссын газар (ХЭДКГ), НҮБ-ын Боловсрол, соёл, шинжлэх ухааны байгууллага (ЮНЕСКО) зэргээс техникийн тусламж авахаа үргэлжлүүлэх.

2. Үндсэн зарчим
(Конвенцийн 2, 3, 6, 12 дугаар зүйл)

Ялгаварлан гадуурхахгүй байх

22. 1992 оны Үндсэн хууль, 1996 оны Хүүхдийн эрхийг хамгаалах хуулиар хүүхэд бүхэн тэгш эрхтэй байхыг хуульчилж, конвенцийн ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчмыг тусгасан явдалд Хороо талархаж байна. Гэвч тахир дутуу хүүхэд, ядуу хүүхэд, хууль зөрчсөн хүүхэд, хараа хяналтгүй хүүхэд, орон нутагт амьдарч байгаа хүүхэд болон нийслэлд шилжин суурьшсан хүүхэд албан ёсны бүртгэлгүйгээс болоод эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээ хүртэж чадахгүй, сургуулийн хүртээмж тааруугаас хүүхдүүд ялгаварлан гадуурхагдаж байгаад Хороо сэтгэл зовинж байна.
23. Конвенцийн 2 дугаар зүйлд заасны дагуу Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцид заасан бүхий л эрхээ хүүхэд бүр аливаа ялгаварлалгүйгээр ижил тэгш эдлэх боломжийг одоо мөрдөж байгаа хуулийн хүрээнд баталгаажуулснаа бодитой хэрэгжүүлэх талаар өөрийн бүрэн эрхийн хүрээнд хүч чармайлтаа дайчлан ажиллахыг Оролцогч улсаас хүсэж байна. Эмзэг бүлгийн хүүхдүүдийн эсрэг болон хүүхдийн эсрэг бүх хэлбэрийн ялгаварлан гадуурхалтаас сэргийлэх, арилгахын тулд иж бүрэн, үр дүнтэй стратегийг боловсруулан хэрэгжүүлэх, нийгмийн эмзэг бүлгийн хүүхдэд эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээг эн тэргүүнд хүргэх, тэднийг боловсрол эзэмших тэгш боломжоор хангахыг Оролцогч улсад зөвлөж байна.
24. Боловсролын зорилтын тухай 2001 оны Хорооны ерөнхий саналын №1-д заасны дагуу болон Арьсны үзэл, Арьс өнгөөр болон Үндэс угсаагаар ялгаварлан гадуурхах аливаа үзлийн эсрэг тэмцэх талаар 2001 оны Дэлхийн бага хурлаар батлагдсан тунхаглал, үйл ажиллагааны хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн хүрээнд хэрэгжүүлж буй хөтөлбөр, арга хэмжээнийхээ тухай онцлог мэдээллийг дараагийн илтгэлдээ оруулахыг Хорооноос зөвлөж байна.

Хүүхдийн үзэл бодлыг хүндэтгэх талаар

25. Монголын өсвөр үеийнхний эрхийг хамгаалахын тулд 1998, 1999 оны НҮБ-ын “Нэг ертөнц” цуврал бага хурал, мини Засгийн газар, мини Парламентын хуралдаан, 1998, 2001 оны Монголын Хүүхдийн үндэсний чуулган, 2004 оны Хүүхдийн төлөө үндэсний чуулга уулзалтыг зохион байгуулах зэргээр өөрсдийн эрх ашигтай холбоотой бүхий л асуудлаар санал бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх, нийгмийн амьдралд оролцох хүүхдийн эрхийг хүндэтгэх, дээшлүүлэх талаар явуулсан Монгол Улсын үйл ажиллагааг Хороо сайшаан тэмдэглэж байна. Гэвч уламжлалт хандлагаас болоод гэр бүл, сургууль, орон нутгийн хэмжээнд хүүхэд өөрийн үзэл бодлоо чөлөөтэй илэрхийлэх эрх нь хязгаарлагдаж байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.
26. Конвенцийн 12 дугаар зүйлийн дагуу, бүх хүүхдийн нэн ялангуяа охидын санаа бодлыг хүндэтгэн үзэх, сургууль, гэр бүл болон бусад байгууллагын өөртэй нь холбоотой бүхий л асуудалд хүүхдийн оролцоог дэмжих хүчин чармайлтаа улам бэхжүүлэхийг Хороо Оролцогч улсад зөвлөж байна. Мөн бодлого боловсруулах, шүүхийн

шийдвэр гаргах, хөтөлбөр хэрэгжүүлэх зэрэгт хүүхдийн үзэл бодлыг хэрхэн анхааран үзэж байгаа, энэ нь дээрх үйл явц болон хүүхдүүдэд ямар үр нөлөөтэй байгааг байнга үнэлж үзэж байхыг Оролцогч улсад зөвлөж байна.

3. Иргэний эрх, эрх чөлөө
(Конвенцийн 7, 8, 13-17, 19, 37(а) заалт)

Төрсний бүртгэл

27. Төрсөн даруйдаа иргэний бүртгэл авах хүүхдийн эрхийг хэрэгжүүлэх талаар дутагдалтай байгаад Хороо сэтгэл зовниж буйгаа дахин илэрхийлье. Шинээр төрсөн хүүхдийг бүртгэхэд төлбөр авч байгаа нь ядуу гэр бүлд санхүүгийн бэрхшээл үүсгэж хүүхдээ бүртгүүлэхийг хойш тавихад хүргэж байгаад болон бүртгэл хойшлуулсанд нь нэмэлт төлбөр авдагт Хороо сэтгэл зовинж байна.
28. Бүх шатанд төрсний бүртгэлийг үнэ төлбөргүй, үр дүнтэй явуулах тогтолцоог бий болгох, төрсний бүртгэл хийх явуулын хэсэг байгуулах, алслагдсан бүс нутагт сурталчилгааны ажил өрнүүлэхийг Хорооноос Оролцогч улсад зөвлөж байна.

Зодож шийтгэх

29. Хүүхдийг зодож шийтгэх явдал Монголын нийгэмд хүлээн зөвшөөрөгдсөн хэвээр байгаа бөгөөд энэ нь гэр бүлд төдийгүй албан ёсоор хориглосон газар болох сургууль болон бусад байгууллагад гарсаар байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Цаашлаад Монгол улсын хууль тогтоомжоор гэр бүлийн хүрээнд хүүхдийг зодож шийтгэхийг хориглох талаар заалт үгүйд харамсаж байгаагаа тэмдэглэж байна.
30. Гэр бүл, сургууль болон бусад байгууллагад хүүхдийг зодож шийтгэх явдлаас сэргийлэх, тэмцэх, мөн гэр бүлийн хүрээнд хүүхдийг зодож шийтгэхийг хуулиар бүрэн хориглохыг Хороо оролцогч улсаас шаардаж байна. Мөн хүч хэрэглэхгүйгээр хүүхдийг сахилгатай байлгах бусад аргуудыг хэрэглэх талаар хүүхдийн өөрсдийнх нь Оролцоотойгоор олон нийтэд боловсрол олгох, олон нийтийн ойлголт нэмэгдүүлэхэд анхаарч энэ чиглэлээр төрийн бус байгууллагуудтай нягт хамтран ажиллахыг Оролцогч улсад Хорооноос санал болгож байна.

4. Гэр бүлийн орчин ба хүүхдийг халамжлах бусад хэлбэр
(Конвенцийн 5, 18 (1-2 дугаар бүлэг), 9-11, 19-21, 25, 27
(4 дүгээр бүлэг) болон 39 дүгээр зүйл)

Эцэг эхийн хариуцлага

31. Ганц бие эцэг/эхтэй гэр бүлийн тоо өсөж, тэдэнд учирч байгаа нийгэм эдийн засгийн бэрхшээл нэмэгдэж байгаад болон эрчүүдийн эцэг байх үүргийн талаар ойлголт хязгаарлагдмал байдагт Хороо санаа зовниж байна.
32. Гэр бүл, эцэг эхэд зайлшгүй шаардлагатай санхүүгийн болон бусад тусламж үзүүлэх бололцоотой бүх арга хэмжээг авах, ялангуяа хүнд нөхцөлд амьдарч байгаа ганц бие эцэг/эхтэй гэр бүлд онцгой анхаарал

хандуулахыг Хороо Оролцогч улсад зөвлөж байна. 2001 онд батлагдсан Эмэгтэйчүүдийг ялгаварлан гадуурхах явдлыг устгах хорооны шийдвэрийг (А/56/38, 269-270 хэсэг) үндэслэн, хүүхдийг өсгөх, хөгжүүлэхэд эцэг эх хоёулаа үүрэгтэй байх зарчмыг харгалзан, эцэг эх хоёрын хамтын хариуцлагыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн хууль, бодлого, боловсролын хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлэхийг Хорооноос зөвлөж байна.

Гэр бүлийн орчноос хөндийрсөн хүүхэд

33. Гэрээсээ дайжсаны улмаас Хүүхдийн халамжийн төвд байгаа болон асрамжийн газар байгаа хүүхдийн тоо нэмэгдсээр байгаад Хороо санаа зовниж байна. Гэр бүлийн хуулийн 9 дүгээр зүйлийн 25 дахь заалтыг харгалзан хүүхдийг /гэр бүлээс өөр орчинд/ байршуулахтай холбоотой журмууд нь Конвенцийн агуулга, зарчимтай бүрэн нийцэхгүй байна гэж Хороо үзэж байна.

34. Конвенцийн 20 дугаар зүйлийн дагуу Хороо Оролцогч улсад дараах зөвлөмжийг өгч байна:

(а) Хүүхдийг гэр бүлийн орчноос тусгаарлахгүй байхын тулд урьдчилан сэргийлэх яаралтай арга хэмжээ авах, асрамжийн газарт байгаа хүүхдийн тоог бууруулах;

(б) Асрамжийн газарт хүүхдийг байршуулахын өмнө холбогдох мэргэжлийн хүмүүс, эрх бүхий байгууллагуудын оролцоотойгоор нөхцөл байдлыг үнэлэх, шаардлагатай тохиолдолд аль болох цөөн хоногоор, мэргэжлийн байгууллагын шийдвэрээр байршуулах, Конвенцийн 25 дугаар зүйлийн дагуу эргэж үнэлэх;

(в) Конвенцид заасан эрхүүд, ялангуяа хүүхдийн язгуур эрх ашиг болон гэр бүлд түшиглэсэн халамжийн бусад хэлбэрт онцгой анхаарал хандуулах замаар хүүхдийг өргөж асардаг уламжлалт тогтолцоог хөгжүүлэх;

(г) Эцэг эхэд зориулсан сургалт, зөвлөгөө болон олон нийтэд түшиглэсэн хөтөлбөрөөр дамжуулан эцэг эх, хууль ёсны асран хамгаалагч нараас хүүхдээ өсгөж хүмүүжүүлэх үүргээ хэрэгжүүлэхэд нь зохих тусламж дэмжлэг үзүүлэх.

Үрчлэлт

35. 1999 оны Гэр бүлийн хуулийн үрчлэлттэй холбоотой заалт, 2000 онд соёрхон баталсан “Хүүхдийг улс хооронд үрчлүүлэх асуудлаар хамтран ажиллах, хүүхдийг хамгаалах тухай Гаагийн Конвенц”, “Монгол хүүхдийг гадаадын хүнд үрчлүүлэх тухай журам”-ыг хэрэгжүүлж, дотоодын болон улс хоорондын үрчлэлтийн асуудлыг зохицуулах талаар чармайж ажиллаж байгаад Хороо Оролцогч улсад талархаж байна. Хүүхдийг үрчлэх, хуурай эцэг эх нь өсгөх Монголын эртний уламжлалтай болон улс хоорондын үрчлэлт харьцангуй цөөн байдгийг тэмдэглэж байна. Гэхдээ тус улсад одоо мөрдөж байгаа хүүхэд үрчлүүлэх талаарх хууль тогтоомж нь Конвенцийн зарчимд бүрэн нийцэхгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

---

36. Холбогдох мэргэжлийн, мэргэжсэн, чадварлаг, мэргэжилтнүүдийн баг ажиллуулах замаар хүүхэд үрчлүүлэх, асруулах ажиллагааг Конвенцийн зарчимтай бүрэн нийцүүлэн шийдвэрлэж байхыг зөвлөж байна.

Хүүхэдтэй зүй бусаар харьцах, шоовдорлох, хүчирхийлэх

37. Оролцогч улс нь хэдийгээр хүүхэдтэй зүй бусаар харьцах, хүчирхийлэхийн сөрөг үр дагавар, ноцтой уршгийг ойлгож, түүнээс сэргийлэх талаар арга хэмжээ авч байгаа ч дээрх асуудал байсаар байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Ялангуяа ураг төрлийн хүмүүс бэлгийн харьцаанд орохоос хамгаалах хууль зүйн орчин байхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.

38. Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл болон (CRC/C/100), “Гэр бүл, сургуулийн хүрээнд хүүхдийг хүчирхийллээс хамгаалах тухай” (CRC/C/111) Хорооны ерөнхий хэлэлцүүлгээс гарсан зөвлөмжтэй уялдуулан Оролцогч улсад дараах зөвлөмж өгч байна:

(а) Гэр бүлийн орчинд биеийн болоод сэтгэл санааны бүх хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, шийдвэрлэх, 2004 оны тав дугаар сард батлагдсан “Гэр бүлийн хүчирхийллийн эсрэг” хуулийг хэрэгжүүлэх, хүүхдийг бүх төрлийн хүчирхийллээс бүрэн хамгаалах талаар бололцоотой бүхий л арга хэмжээг авах;

(б) Хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, хүчирхийллийн хэмжээг бууруулахын тулд хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн учир шалтгаан, хүрээг судлах;

(в) Хүүхдийг бэлгийн хүчирхийлэлд өртөх асуудлыг бүрэн устгах, үүний тулд ураг төрлийн хүмүүс бэлгийн харьцаанд орохоос хамгаалах тухай хууль зүйн орчин бүрдүүлэх, хүчирхийллийн тохиолдлыг мэдээлэх хүүхэд болон насанд хүрэгчдэд зориулсан механизмыг бий болгох, үнэ төлбөргүй, гурван оронтой дугаар бүхий 24-цагийн тусламжийн утасны үйлчилгээг бүрэн дэмжих, хүчирхийллийн тохиолдлуудыг тууштай мөрдөн байцаах буруутай этгээдэд шүүхээр хариуцлага хүлээлгэх;

(г) Хүчирхийлэлд өртсөн хүмүүс, ялангуяа хүүхэд, эмэгтэйчүүд хүчирхийлэлд өртсөн тухай мэдээлэл өгөхийг дэмждэггүй нийтийн уламжлалт хандлагыг өөрчлөх, гэр бүлийн хүчирхийллийн талаар олон нийтийн ойлголтыг нэмэгдүүлэх, Хүчирхийллийн эсрэг үндэсний төв гэх мэт энэ чиглэлээр ажилладаг төрийн бус байгууллагуудтай хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх;

(д) Гэр бүлийн хүчирхийлэл болон бэлгийн хүчирхийлэлтэй холбоотой хэргийг мөрдөх, байцаан шийтгэх, хүчирхийлэгчид ял ноогдуулах хууль эрх зүйн үйл ажиллагаа нь хүүхдэд мэдрэмжтэй, хүүхдийн язгуур эрх ашгийг нэн тэргүүнд харгалздаг байх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

(е) Хүчирхийлэлд өртсөн хохирогч хүүхэд болон хүчирхийлэл үйлдсэн хүмүүст сэтгэл зүйн зөвлөгөө өгөх, сэргээн засал хийх, хэвийн

байдалдаа буцаж дасан зохицоход нь туслах үйлчилгээ үзүүлэх хүүхдийн сэтгэл зүйч, сэтгэцийн эмгэг судлаач, нийгмийн ажилтан болон бусад нарийн мэргэжлийн хүмүүс дутагдалтай байгаа асуудлыг шийдэх.

Хүүхэд асрах үйлчилгээ

39. Хүүхэд асрах үйлчилгээ, цэцэрлэгийн тоо цөөн, бүс нутгийн хувьд ихээхэн ялгаатай байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.
40. Конвенцийн 3 дахь бүлгийн 18 дугаар зүйлийн дагуу Хүүхэд асрах газар, цэцэрлэгийн тоог нэмэгдүүлэх арга хэмжээг яаралтай авах, ялангуяа энэ талаар бүс нутгийн ялгаатай байдлыг арилгахад анхаарахыг Хороо Оролцогч улсад зөвлөж байна.

**5. Эрүүл мэнд, халамжийн суурь үйлчилгээ
(Конвенцийн 3 дугаар зүйлийн 6, 18 дугаар зүйл,
1-3 дугаар зүйлийн 23, 24, 26, 27 дугаар зүйл)**

Тахир дутуу хүүхэд

41. Тахир дутуу хүүхдийн байдалд Хорооны зүгээс маш их эмзэглэж байгаа бөгөөд тэднийг ялгаварлан гадуурхах явдал байсаар байгаад харамсаж байна. Тэдэнд зориулсан үйлчилгээний ихэнх нь төв суурин газар төвлөрснөөс хөдөө орон нутагт амьдарч байгаа тахир дутуу хүүхэд нийгэм, эдийн засгийн хүндрэл бэрхшээлд илүү өртөж байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Тахир дутуу хүмүүсийн эрхийг зохицуулах хууль, “Тахир дутуу хүмүүсийн аж амьдралыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөр”-ийг 1999 онд баталсан зэргийг Хороо сайшаан тэмдэглэж байгаа ч тахир дутуу хүүхдэд чиглэсэн үр дүнтэй бодлого, суурь үйлчилгээ, зохицуулалт байхгүй байгаад харамсаж байна. Тахир дутуу хүүхдийн онцлог хэрэгцээнд зохицсон орчин бүрдүүлэх талаар хууль тогтоомж байхгүй байсаар байна. Ийм олон хүүхэд боловсролын болон, нийгэм, эрүүл мэндийн үйлчилгээ авах боломжгүй байгааг онцлон тэмдэглэж байна. Тахир дутуу хүүхдийн талаарх статистикийн тоо баримт хангалтгүй, нийгэмд хэвшсэн буруу ойлголт, ялгаварлан гадуурхах явдал байсаар байгаад санаа зовниж байна.
42. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүст тэгш боломж олгох тухай дүрэм (Ерөнхий Ассамблейн 48/96 тоот тогтоол) болон Хөгжийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эрхийн талаар Хорооны ерөнхий хэлэлцүүлгээс (CRC/C/69) гарсан зөвлөмжтэй уялдуулан дараах асуудлыг яаралтай анхааралдаа авахыг Оролцогч улсад Хорооноос зөвлөж байна:

(а) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд чиглэсэн үндэсний хэмжээний иж бүрэн бодлого боловсруулах, түүнийг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах санхүүгийн болон хүний нөөцийг хуваарилах;

(б) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн талаар статистикийн бүрэн, задаргаатай тоо баримтыг цуглуулах, тэдгээрийг тахир дутуу хүүхэд нийгэмд тэгш боломж эдлэх эрхийг нь хангах бодлого хөтөлбөр

боловсруулахад ашиглах, ялангуяа хөдөө амьдарч байгаа ийм хүүхдэд илүү анхаарсан байх;

(в) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг ялгаварлан гадуурхах бүх хэлбэрээс урьдчилан сэргийлэх, ялгаварлан гадуурхах үзэгдлийг бүрэн устгаж, тийм хүүхдийг нийгмийн амьдралын бүхий л хүрээнд бүрэн оролцох тэгш боломж олгох;

(г) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг аль болохоор ердийн сургуульд суралцуулах талаар бололцоотой бүх арга хэмжээг авах, зайлшгүй шаардлагатай тохиолдолд тусгай хэрэгцээнд нь нийцсэн боловсролын хөтөлбөрийг бий болгох;

(д) хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тусгай хэрэгцээнд нийцсэн орчин, мэдээлэл, харилцааг бий болгох арга хэмжээ авах;

(е) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн тухай Монголын нийгэмд байгаа урхаг буруу ойлголтыг өөрчлөхийн тулд ийм хүүхдийн эрх, тусгай хэрэгцээ, мөн чадвар, боломжийн тухай ойлголтыг дээшлүүлэх.

Эрүүл мэнд, эрүүл мэндийн үйлчилгээ

43. Эрүүл мэндийн анхан шатны үйлчилгээг сайжруулах, ялангуяа 1993-2000 онд Дархлаажуулалтын үндэсний хөтөлбөрийг амжилттай хэрэгжүүлснээр улаан бурхан, менингит, сахуу зэрэг халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх талаар Оролцогч улсын хийсэн ажлыг Хорооноос үнэлэхийн зэрэгцээ хүүхдийн хоол тэжээлийн доройтол их байгаа, эхийн болон 5 хүртэл насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшин өндөр, тухайлбал бүс нутгаар ялгаатай, мөн эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүртээмж бүс нутагт өөр, өөр байгаад сэтгэл зовниж байна. Хөхөөр дагнан хооллох түвшин буурч байгаа болон тус улс нь “Эхийн сүүг орлох бүтээгдэхүүний борлуулалтын олон улсын хэм хэмжээ” -г соёрхон батлаагүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Эмийн хэрэглээ, түүний нөлөөний тухай мэдлэг муутай, үнэ хямд хүүхдэд зориулсан эм, эмийн бүтээгдэхүүн ховор байгаа нь ноцтой асуудлыг бий болгож байна. Ариун цэврийн нөхцөл муу, байгалийн бохирдол нэмэгдэж, цэвэр найдвартай ундны усны хүртээмж дутагдалтай байгаад Хороо сэтгэл эмзэглэж байна. Цаашилбал, хөдөөнөөс нийслэл хотод шилжин суурьшсан албан ёсны бүртгэлгүй хүүхэд эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээнд хамрагдах нь маш бага байгаад Хороо санаа зовж байна.

44. Дараах шаардлагатай арга хэмжээ авахыг Хорооноос Оролцогч улсад онцлон зөвлөж байна:

(а)Оролцогч улсын бүх бүс нутгийн хүүхэд тэр дундаа алслагдсан хөдөө орон нутагт байгаа хүүхдэд эрүүл мэндийн чанартай үйлчилгээг тэгш хүртээмжтэй хүртээхийн тулд тус салбарт санхүүгийн болон хүний нөөцийг хуваарилахыг чухалчлах;

(б)Төрөхийн өмнөх үйлчилгээг сайжруулж эхийн болон 5 хүртэл насны хүүхдийн эндэгдлийн түвшинг тууштай бууруулах, ялангуяа хөдөөгийн эхчүүд, хүүхдүүдэд илүү анхаарах;

(в) Эхийн сүүг орлох бүтээгдэхүүний борлуулалтын олон улсын хэм хэмжээг батлах, хүүхдийг зургаан сар хүртэл нь хөхөөр хооллох, түүнээс хойш нярай хүүхдэд тохирсон нэмэгдэл хоолтой хослуулах;

(г) Сургуулийн сурагчдыг хооллох хөтөлбөрөөр дамжуулан хүүхдийн хоол тэжээлийн байдлыг сайжруулах, ялангуяа хөдөөгийн хүүхдэд илүү анхаарах;

(д) Хүүхдийг эмчлэх, урьдчилан сэргийлэх зориулалтын найдвартай, хямд эм, эмийн бүтээгдэхүүнээр тэгш хангах, эмийн нөлөө, хэрэглээний тухай ойлголтыг дээшлүүлэх;

(е) Цэвэр, аюулгүй ундны усны хүртээмж, ариун цэврийн байдлыг сайжруулах, хүүхдийг байгалийн бохирдлын сөрөг нөлөөллөөс хамгаалах;

(ё) Хөдөөгөөс нийслэлд шилжин суурьшсан, албан ёсны бүртгэлгүй хүүхдийн эрүүл мэндийн байдалд анхаарч, тэдэнд эрүүл мэнд нийгмийн үйлчилгээг тэгш хүртээх боломжийг бүрдүүлэх.

Өсвөр үеийнхний эрүүл мэнд

- 45 Оролцогч улс “Сурагч, өсвөр үеийнхний эрүүл мэнд нөхөн үржихүйн үндэсний хөтөлбөр”, “Эрүүл мэндийг дэмжигч сургууль” аяны хүрээнд хэрэгжүүлсэн арга хэмжээгээр дамжуулан өсвөр үеийнхний эрүүл мэнд болон эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлсэн явдлыг Хороо тэмдэглэж байна. Гэвч сургуулийн эрүүл мэндийн үйлчилгээ хомс, сурагчид эрүүл мэндийн үзлэгт тогтмол орох боломж бага, сурагчдын эрүүл мэндийн талаар статистикийн тоо баримт байхгүйд Хороо сэтгэл зовниж байна. Түүнчлэн, тамхи татах, архи, мансууруулах бодис хэрэглэх амьдралын хэв маяг, халдварт бус өвчний тухайд бага анхаарч байгаад Хороо санаа зовж байна.
- 46 Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн хүрээнд өсвөр үеийн эрүүл мэндийн талаар гаргасан Ерөнхий зөвлөмжийн дагуу No. 4 (2003) өсвөр үеийн эрүүл мэндэд илүү анхаарч, сургуулиар дамжуулан бэлгийн болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн боловсролыг дээшлүүлэх арга хэмжээг бэхжүүлэх, хүүхэд залууст ойр, нууцлалыг хадгалсан зөвлөгөө, эмчилгээг нэвтрүүлэхийг Хорооны зүгээс Оролцогч улсад даалгаж байна. Мөн сургуульд суралцдаггүй хүүхдэд эрүүл мэндийн боловсрол, мэдээлэл, үйлчилгээг хүргэхэд онцгой анхаарахыг зөвлөж байна. Тамхи татах, архи, мансууруулах бодис хэрэглэхийг багасахын тулд өсвөр үеийнхнийг эрүүл зан үйлийн сонголт хийх чадвартай болгох ажил түгээмэл хийхийг зөвлөж байна.

ДОХ болон Дархлалын олдмол хомсдолын вирус

- 47 Дархлалын олдмол хомсдолын вирусын халдварын түвшин тус оронд харьцангуй бага байгаа болон ДОХ, түүний вирусаас урьдчилан сэргийлэх хууль, үндэсний стратеги, Нийгмийн эрүүл мэндийн үндэсний бодлого, ДОХ болон Нийгмийн халдварт өвчнөөс сэргийлэх үндэсний хөтөлбөр зэрэг хууль

тогтоомжийг гаргаж, ДОХ болон Дархлалын олдмол хомсдолын вирус, бэлгийн замын халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх талаар анхаарч байгааг Хороо тэмдэглэж байна. Хэдийгээр нааштай алхмууд хийгдээд байгаа ч Дархлалын олдмол хомсдолын вирус халдварлах өндөр эрсдэлд байгаа биеэ үнэлэгч залуу хүмүүсийн тоо өсч буйд Хороо санаа зовниж байна.

48 Хүүхдийн Эрхийн Хорооноос гаргасан ДОХ болон Дархлалын олдмол хомсдолын вирус болон хүүхдийн эрхийн тухай Ерөнхий зөвлөмж, Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенц, ДОХ болон Дархлалын олдмол хомсдолын вирус болон хүний эрхийн тухай олон улсын журам зэрэг баримт бичгийн хүрээнд ДОХ болон Дархлалын олдмол хомсдолын вирус халдвар тархахаас сэргийлэх, өсвөр үе, ялангуяа эмзэг бүлгийн залуусын дунд ДОХ болон Дархлалын олдмол хомсдолын вирусын тухай ойлголтыг нэмэгдүүлэх талаар хүч чармайлтаа нэмэгдүүлэхийг Хорооноос Оролцогч улсад зөвлөж байна.

49. Оролцогч улсад ядуурлын түвшин өндөр байсаар байгаад Хороо гүнээ харамсаж байна. Хөдөөнөөс хот суурин руу шилжин суурьших явдал нь ядуурлыг хотжуулж, хараа хяналтгүй хүүхэд мэтийн нийгмийн шинэ асуудлыг бий болгосныг Хороо тэмдэглэж байна. 2004 онд батлагдсан амьдралын баталгаат түвшингээс доош орлоготой өрхийн хүүхдэд олгох “Итгэлийн мөнгө”, ядуурлыг бууруулах төлөвлөгөө, төсөл, хөтөлбөрийг биелүүлэх талаар Оролцогч улсын хүчин чармайлтыг тэмдэглэхийн зэрэгцээ хөдөө, хотын аль алинд нь амьдрах орон байр, бусад суурь үйлчилгээ гэх мэт амьдралын наад захын хэрэгцээ нь хангагдаагүй хүүхдүүд олон байгаад Хороо сэтгэл зовниж буйгаа дахин илэрхийлж байна.

50. Конвенцийн 27 дугаар зүйлд заасны дагуу ядуурлыг бууруулах үндэсний төлөвлөгөөний хэрэгжилтийг сайжруулан, ялангуяа эдийн засгийн бололцоо муутай гэр бүлд онцгой анхаарал хандуулж, дэмжлэг туслалцаа үзүүлэн, амьдралын наад захын стандарт хангагдсан нөхцөлд амьдрах хүүхдийн эрхийг баталгаажуулах шаардлагатайг Оролцогч улсад зөвлөж байна.

6. Боловсрол, чөлөөт цаг, соёлын арга хэмжээ (Конвенцийн 28, 29 болон 31 дүгээр зүйл)

(Конвенцийн 28, 29 болон 31 дүгээр зүйл)

Боловсрол, мэргэжлийн сургалт, зааварчилгаа

51. Боловсролын стандартыг сайжруулах, 1995 онд шинэчлэн батлагдсан Боловсролын тухай хуулийг хэрэгжүүлэх замаар боловсрол эзэмших боломжийг хангах талаар хийж буй Оролцогч улсын хүчин чармайлтад талархахын зэрэгцээ боловсрол эзэмших, сургуульд сурах нь зарим хүүхдэд ялангуяа хөдөөгийн хүүхдэд бэрхшээлтэй байсаар байгаад санаа зовж байна. Бага сургуулийн насны олон хүүхэд сургуульд сурахгүй байгаа, сургуульд хамрагдалтын түвшин бүс нутгийн болон жендерийн ихээхэн ялгаатай байгаа, бичиг үсэг үл мэдэх явдал нэмэгдэж байгаа, сургууль завсардалтын түвшин, ялангуяа хөдөөд өсч байгаа нь санаа зовоох зүйл мөн.

---

52. Хөдөөгийн малчин өрхийн эрэгтэй хүүхдүүд сургууль завсардаж, хүүхдийн хөдөлмөрт татагдан орох эрсдэл өндөр байгаад харамсаж буйгаа дахин илэрхийлж байна. Сургууль дээр хураадаг элдэв хураамж нь олон гэр бүлд санхүүгийн бэрхшээл учруулж, улмаар хүүхдийн боловсрол эзэмших тэгш эрхээ эдлэхэд нь тээр болж байна. Цаашилбал, хүүхэд сургууль дээрээ хүчирхийлэлд өртөх, сургуулийн хүчин чадал хүрэлцэхгүй байх, ном сурах бичгийн чанар муу байгаад Хороо сэтгэл зовж байгаа юм. Сургуулийн дотуур байрыг засварлах, шинээр барих талаар Оролцогч улсын хийж буй ажлыг сайшаахын зэрэгцээ байрны нөхцөл муу, хүүхдэд үйлчлэх хүчин чадал хягаарлагдмал байсаар байгаад санаа зовж байна.

53. Дараах арга хэмжээг хэрэгжүүлэхийн тулд шаардагдах санхүүгийн болон хүний нөөцийг нэн даруй гаргахыг Хорооноос зөвлөж байна:

(а). Монгол улсын бүхий л бүс нутагт амьдарч байгаа хүүхэд хүйсийн ялгаваргүйгээр, санхүүгийн аливаа нэг саадгүйгээр, чанартай боловсролыг эзэмших ижил тэгш боломжийг хангах, мөн сургуулийг хүүхдийн гэрт нь ойролцоо байгуулахыг анхаарах;

(б). Бага, дунд сургуулийн хамран сургалтыг дээшлүүлэхэд чиглэсэн арга хэмжээг эрчимжүүлэх, бүх хүүхэд бүс нутгийн ялгаагүйгээр боловсрол эзэмших тэгш боломжийг хангах;

(в). Сургууль завсардалтыг, ялангуяа хөдөө орон нутагт сургууль завсардалтыг багасгах арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд хүч чармайлтаа дайчлах;

(г). Бичиг үсэг үл мэдэх явдал өсч байгааг бууруулах нэмэлт арга хэмжээ авах;

(д). Сургуульд огт сураагүй болон завсардсан өсвөр насны хүүхдэд зориулсан мэргэжлийн сургалт явуулах анги танхим, техник хэрэгслийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх;

(е). Зохих сургалт хийх замаар багш нарын заах арга зүйн чанарыг дээшлүүлэх;

(ё). Шинээр сургууль барих, сургуулийн халаалт, цахилгааны асуудлыг шийдвэрлэх, сурах бичгийн чанар, дотуур байрны нөхцөлийг сайжруулах замаар сурах нөхцлийг сайжруулах;

(ж). Хорооны Боловсролын зорилгын талаарх (№1 дүгээр) Ерөнхий зөвлөгөөг мөрдлөг болгон хүний эрх, тэр дундаа хүүхдийн эрхийн боловсролыг сургалтын хөтөлбөрт оруулах, сургуулийг хүчирхийллээс ангид, аюулгүй орчин байлгах арга хэмжээ авах.

Чөлөөт цаг, амралт, соёлын арга хэмжээ

54. Хот суурин газарт хүүхдийн амралт чөлөөт цаг, соёлын арга хэмжээ цөөн зохиогддог, зориулалтын байр, техник хэрэгсэл ховор, хүүхдэд зориулан барьсан тоглоомын талбайн ихэнх нь өнгөрсөн арван жилийн дотор сүйтгэгдсэнд Хороо харамсаж буйгаа тэмдэглэж байна.

55. Конвенцийн 31 дүгээр зүйлд заасан хүүхдийн тоглож наадах эрх, амрах, чөлөөт цаг, соёлын арга хэмжээнд хамрагдах эрхийг нь хангахад анхаарал хандуулах, хүүхдэд зориулсан тоглоомын талбай барих зэрэгт шаардлагатай хүний болон хөрөнгө санхүүгийн нөөцийг гаргахад анхаарахыг Хорооноос Оролцогч улсад зөвлөж байна.

---

7. Тусгай хамгааллын арга хэмжээ
(Конвенцийн 22, 30, 38, 39, 40, 37(b)-(d), 32-36 дугаар зүйл)

Дүрвэгч хүүхэд

56. Дүрвэгч хүүхдийн эрхийг хамгаалах, ялангуяа Бүгд Найрамдах Ардчилсан Солонгос Ард Улсаас ирсэн хүүхдийг хамгаалах талаар гаргасан тус улсын хүч чармайлтыг Хорооноос үнэлж байна. Гэвч Монголд дүрвэх хүсэлт гаргасан хүүхэд Конвенцид заасан эрхийнхээ хүрээнд зохих тусламж хамгааллыг авч чадахгүй явдал гардагт санаа зовниж байгаагаа Хороо илэрхийлж байна.

57. Конвенцийн 22 дугаар зүйл болон бусад холбогдох заалтын дагуу өмнөх зөвлөмжөө (CRC/C/15/Add.48, 1996 оны 2 дугаар сарын 13, 26 хэсэг) давтан өгч байна. Энэ нь Дүрвэгчийн статусын тухай 1951 оны Конвенц болон түүний 1967 оны Протоколыг хүлээн зөвшөөрч улмаар орогнолын тухай тусгай хууль боловсруулж, уг хуульдаа орогнол хүссэн хүүхэд, ялангуяа дагалдах хүнгүй ганцаар яваа хүүхдэд асрамж хамгаалал үзүүлэх тухай зүйл оруулах, мөн 1954 оны Харьялалгүй иргэний статусын тухай Конвенц, 1961 оны Харьялалгүй байдлыг багасах тухай Конвенцийг хүлээн зөвшөөрөх тухай зөвлөмж өгч байна.

Эдийн засгийн мөлжлөг

58. Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хүнд хэлбэрийг нэн даруй устгах, хориглох тухай Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 182 дугаар Конвенцид 2001 онд, хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаарын тухай Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 138 дугаар Конвенцид 2002 онд нэгдэн орж 1999 онд Хөдөлмөрийн тухай хуулиар ажилд орох насны доод хязгаарыг 16 гэж тогтоож, насанд хүрээгүй хүмүүс эрхлэхийг хориглосон хөдөлмөрийн жагсаалт гаргаж, 1999 онд Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрийг устгах олон улсын хөтөлбөртэй (IPEC) хамтын ажиллагааны гэрээнд гарын үсэг зурснаас хойш үйл ажиллагаанд нь оролцох болсон зэргээр хүүхдийг хөдөлмөрийн мөлжлөгт ашиглахаас хамгаалагдах эрхийг нь хангахад Оролцогч улс хүч чармайлт гарган ажиллаж байгаад Хороо талархаж байна.

59. Хэдийгээр нааштай алхмууд байгаа ч Монголд хөдөлмөр эрхлэгч хүүхдийн тоо олон, хүүхэд сургууль завсардах, хүнд хортой хөдөлмөрийн улмаас эрүүл мэндийн хувьд хохирох зэрэг хөдөлмөрийн мөлжлөгийн олон сөрөг үр дагавар гарсаар байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Гэрийн үйлчлэгч болон хөдөөгийн хөдөлмөр эрхэлдэг хүүхдүүд түүнчлэн хүнд хортой нөхцөлд алт, нүүрсний уурхайд хүүхэд ажиллаж байгаа нь туйлын анхаарал татсан асуудал болж байна.

60. Цаашилбал, үндэсний спортоос ашгийн төлөө бизнес болон ихээхэн өөрчлөгдсөн уламжлалт, морины уралдаанд оролцож буй хүүхдийн аюултай нөхцөлд Хорооны зүгээс сэтгэл зовниж байна. Тодруулбал 8 настай хүүхдийг ч уралдаанд оролцуулж тэднийг гэмтэж бэртэх бүр цаашилбал амь насаа алдахад хүргэж байгаад Хороо сэтгэл зовж байна.

61. **Дараах чиглэлээр үр дүнтэй, яаралтай арга хэмжээг авахыг Хороо зөвлөж байна:**

(а). Хүүхдийн хөдөлмөрөөс урьдчилан сэргийлэх, хүүхдийг хүнд болон хортой нөхцөлд ажиллуулахыг хориглох зэргээр хүүхдийн хөдөлмөртэй холбоотой хууль тогтоомжийг бүрэн хэрэгжүүлэх;

Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн 32 дугаар зүйл, Монгол Улс нэгдэн орсон Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллагын 138, 182 дугаар Конвенц, 146, 190 дүгээр Зөвлөмжийг биелүүлэх замаар гэрийн үйлчлэгчийн болон хөдөөгийн хөдөлмөр, хүүхдийн хөдөлмөрөөс урьдчилан сэргийлэх;

(б). Мэргэжсэн хөдөлмөрийн байцаагчдыг нэмэгдүүлэх замаар хүүхдийн хөдөлмөрийн хяналтыг дээшлүүлэх;

(в). Хөдөлмөр эрхэлж байгаа хүүхдийг мэргэжлийн болон албан бус боловсролын хэлбэрээр чанартай боловсрол олох боломжоор хангах, тэд сурч боловсрох, амрах, тоглох, чөлөөт цагтай байх нөхцөлийг хангах;

(г). Гэрийн үйлчлэгчийн болон хөдөөгийн хөдөлмөр, ер нь хүүхдийн хөдөлмөрийн сөрөг үр дагавруудын талаар хүүхэд, эцэг эх, асран хамгаалагчдын ойлголтыг нэмэгдүүлэх ажлыг өрнүүлэх замаар хүүхдийн хөдөлмөрийн талаар олон нийтийн хандлагыг өөрчлөх;

(д). Морин уралдааны бизнест хүүхэд хэдий хэмжээгээр, ямар байдлаар мөлжигдөж байна гэдгийг тогтоох тодорхой судалгаа явуулах, уралдааны морь унаж байгаа хүүхдийн насыг хөдөлмөр эрхлэх насны доод хязгаар гэж Хөдөлмөрийн тухай хуульд тусгагдсан 16 нас байхаар тогтоож түүнээс доош насны хүүхдийг хурдан морь унуулахыг хориглох;

(е). Олон Улсын Хөдөлмөрийн Байгууллага (ILO/IPEC)-аас тусламж авахаа үргэлжлүүлэх

Хараа хяналтгүй хүүхэд

62. Хараа хяналтгүй хүүхдийн нөхцөл байдлын талаар Оролцогч улс хангалттай мэдээлэл өгөөгүйд Хороо харамсаж буйгаа илэрхийлж байна. Хараа хяналтгүй хүүхдэд зориулсан халамжийн төвүүдийг байгуулсныг Хороо талархан тэмдэглэж байгаа ч маш хүнд нөхцөлд амьдарч байгаа хараа хяналтгүй хүүхдийн тоо нэмэгдсээр байгаа, энэ байдалд хүргэж байгаа шалтгаан нь ихэнхдээ гэр бүлийн хүчирхийлэл, доромжлол байдагт сэтгэл зовж байна. 1994 оны 7 дугаар сард батлагдсан “Хараа хяналтгүй хүүхдийг түр саатуулах тухай” хуулиар гэрээсээ дайжсан хүүхдийг нэг долоо хоног хүртэл хорьж болохоор заасан нь тус улсын хууль тогтоомж Конвенцийн зарчимтай бүрэн нийцэхгүй байгааг харуулж байна. Мөн хараа хяналтгүй хүүхдийг гадуурхах олон нийтийн хандлага нь эдгээр хүүхдийн хүнд амьдралыг улам хэцүү болгож байна.

63. Хорооноос Оролцогч улсад зөвлөх нь:

(а). Хараа хяналтгүй хүүхдийн асуудлыг шийдвэрлэх үндэсний, иж бүрэн стратегийг боловсруулж хэрэгжүүлэх, энэ ажлын хүрээнд хамгийн эмзэг бүлгийнхэнд онцгой анхаарал хандуулж, тэдний өсөлт хөгжлийн бүхий л хэрэгцээг хангахын тулд мэргэжлийн болон амьдрах ухааны сургалтад хамруулах, бие махбодийн болон бэлгийн хүчирхийлэлд өртсөн, архи, хорт бодист донтсон хүүхдэд үзүүлэх нөхөн сэргээх, нийгэмшүүлэх зэрэг үйлчилгээнүүдийг бий болгох;

(б). 1994 оны 7 дугаар сард батлагдсан “Хараа хяналтгүй хүүхдийг түр саатуулах тухай” хуульд зааснаар гэрээсээ дайжсан хүүхдийг цагдан хорих бодлогыг түдгэлзүүлж, Конвенцийн заалттай бүрэн нийцэх бусад хэлбэрийг хайн ажиллах;

(в). Хүүхэд хараа хяналтгүй болохоос сэргийлэх, гудамжинд амьдарч байгаа хүүхдэд хэрэгцээнд нь нийцсэн үйлчилгээ үзүүлэх, тэднийг гэр бүлдээ эргэж очих боломжоор хангахын тулд гудамжинд амьдрах болсон үндсэн шалтгаан, учир холбогдол, зан чанарыг ойлгох судалгаа хийх;

(г). Хараа хяналтгүй хүүхдийн тухай олон нийтийн сөрөг хандлагыг өөрчлөх, ойлголтыг нэмэгдүүлэх;

(д). Хараа хяналтгүй хүүхэд болон тэдэнтэй ажилладаг төрийн бус байгууллагуудтай хамтран ажиллах, НҮБ-ын Хүүхдийн Сан болон бусад байгууллагаас техникийн тусламж авах.

Бэлгийн мөлжлөг ба хил дамнан худалдаалах

64. Биеэ үнэлж буй хүүхдийн тоо өссөөр байгаад Хорооны зүгээс сэтгэл маш их эмзэглэж байна. Хүүхдийг хил дамжуулан худалдах нь Монгол Улсад хүний эрхийн зөрчлийн харьцангуй шинэ үзэгдэл гэдгийг Хороо тэмдэглэхийн зэрэгцээ ядуурал, ажилгүйдлийн өсөн нэмэгдэж буй түвшин, хүүхэд гэрээсээ дайжихад хүргэж байгаа гэр бүлийн хүнд нөхцөл болон аялал жуулчлал өсөн нэмэгдэж байгаатай холбоотойгоор хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгт ашиглах ба хил дамжуулан худалдаалах эрсдлийг өсгөж болзошгүй хүчин зүйлүүд олон байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

65. Хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгт болон бусад хэлбэрээр ашиглахаар хил дамжуулан худалдагдахаас сэргийлэх, үүнтэй тэмцэхэд дараах арга хэмжээ авахыг зөвлөж байна:

(а). Хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгт ашиглах ба хил дамжуулан худалдахаас сэргийлэх, үүнтэй тэмцэх үндэсний бодлогыг боловсруулж хэрэгжүүлэх, хүүхдийг ийм эрсдэлд оруулж байгаа хүчин зүйл, уг шалтгааныг арилгахад анхаарах;

(б). Хүнийг хил дамжуулан худалдсан хэргийг илрүүлэх, мөрдөх тухай хууль тогтоомж, хүч чармайлтыг бэхжүүлэх, хил дамжуулан худалдах асуудлын тухай ойлголтыг дээшлүүлэх, буруутай этгээдэд хуулиар хариуцлага хүлээлгэх,

(в). Хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгт ашиглахын эсрэг 1996, 2000 оны Дэлхий нийтийн амлалт, үйл ажиллагааны Тунхаглалтай уялдуулан бэлгийн мөлжлөгт өртсөн болон хил дамжуулан худалдагдсан хүүхдэд нөхөн сэргээх, туслах үйлчилгээ, хөтөлбөрийг хангалттай хэрэгжүүлэх;

(г). Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын “Үндэстэн дамнасан гэмт хэрэгтэй тэмцэх тухай” Конвенц (2000), түүнчлэн “Хүнийг тэр дундаа эмэгтэйчүүд, хүүхдийг хил дамжуулан худалдах, хэргийг нуун дарагдуулахаас сэргийлэх, буруутай этгээдийг шийтгэх тухай” Протоколыг соёрхон батлах.

Гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхдийн асуудлыг зохицуулах

66. 1999 онд “ Хүүхдийн гэмт хэрэг болон хүүхдийн эсрэг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх үндэсний хөтөлбөр” баталсан, Цагдаагийн ерөнхий газрын Хүүхдийн тасгийг өөрчлөн зохион байгуулсан, 18 нас хүрээгүй хүмүүст тусгайлан зориулсан хуулийн заалтыг оруулсан, Эрүүгийн хуулийг 2002 онд шинэчлэн баталсан зэрэг хууль зөрчсөн хүүхдийн эрхийг хамгаалахад чиглэсэн хүч чармайлтыг Хорооноос үнэлж байна. Гэвч 18 насанд хүрээгүй хүмүүсийг урьдчилан хорих байранд удаан хугацаагаар хорих, ноцтой биш гэмт хэрэгт анх удаа холбогдсон хүүхдийг хорих ялаар

шийтгэх явдал байсаар байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. 18 насанд хүрээгүй хууль зөрчсөн хүмүүс хуулийн зөвлөгөө туслалцаа авах боломжгүй байгаад Хороо сэтгэл зовж байна. Урьдчилан хорих байр, шоронгийн нөхцөлийг сайжруулах талаар зарим нэг нааштай зүйл хийгдсэн ч эдгээр газарт хүүхэд амьдрах нөхцөл хангалтгүй байсаар байгааг Хороо тэмдэглэж байна.

67. 18 нас хүрээгүй хөвгүүд Улаанбаатар хотод байгаа хүүхдийн тусгай шоронд ял эдэлдэг боловч охидыг насанд хүрсэн эмэгтэйчүүдтэй нэг шоронд хорьж байна. 18 нас хүрээгүй ял эдэлж байгаа болон суллагдсан хүмүүст зориулсан нийгэмшүүлэх үйлчилгээ хомс байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Насанд хүрээгүй хүмүүсийн хэргийг шийдвэрлэх хууль тогтоомж 18 нас хүрээгүй хүмүүсийг тэнсэн суллах талаар хүндрэл учруулахаар байгаад Хороо эмзэглэж буйгаа илэрхийлье. Түүнчлэн шүүхийн үйл ажиллагаа хүүхдэд мэдрэмжтэй байж чадахгүй байгаа бөгөөд энэ талаар Конвенцийн заалтыг хангах хэмжээнд сургагдаж бэлтгэгдээгүй байгаад Хороо эмзэглэж байна.

68. Хүүхдийн гэмт хэргийн асуудлаарх Ерөнхий хэлэлцүүлгээс гарсан зөвлөмжийн дагуу тус улсыг Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагаас гаргасан “Насанд хүрээгүй хүмүүсийн хэргийг шүүн таслах ажиллагаа явуулахтай холбоотой наад захын дүрэм” (Бээжингийн дүрэм), “Насанд хүрээгүй хүмүүсийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын үндсэн зарчим ” (Риядийн үндсэн зарчим), “Эрх чөлөө нь хязгаарлагдсан насанд хүрээгүй хүнийг хамгаалах тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын журам, “Гэмт хэргийн улмаас хуулийн системд байгаа хүүхдэд үзүүлэх арга хэмжээний тухай” Венийн дүрэм болон Хүүхдийн эрхийн тухай конвенцийн 37, 40, 39 дүгээр зүйл, насанд хүрээгүй хүмүүсийн эрхийг хамгаалах стандартыг бүрэн хэрэгжүүлэхэд анхаарахыг Хороо зөвлөж байна. Энэ талаар Оролцогч улс:

(а). Хүүхдийн гэмт хэрэгтэй холбоотой асуудлыг шийдвэрлэх зорилготой үндэсний хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлэх, бүх аймагт сайтар бэлтгэгдсэн мэргэжлийн боловсон хүчнээс бүрдсэн хүүхдийн шүүх байгуулах;

(б). 18 нас хүрээгүй хүмүүсийг хорих ялын хугацааг хуулиар богиносгох;

(в). 18 нас хүрээгүй хүмүүсийг урьдчилан хорих байранд байлгах хугацааг хуулиар богиносгох, аргагүй тохиолдолд зөвхөн шүүгчийн зөвшөөрөлтэйгөөр аль болох бага хугацаагаар хорих, хорьсны дараа хугацааг заавал шалгаж үзэх;

(г). 18 нас хүрээгүй хүмүүсийг хорихоос өөр ялаар шийтгэх хувилбарууд, тухайлбал тэнсэн харгалзах, олон нийтийн ажил хийлгэх, ялыг хойшлуулах зэрэг хувилбарыг хөгжүүлэх;

(д). Хорихоос өөр ял оноохоос аргагүй тохиолдолд баривчлах, хорих үйл ажиллагааны нөхцөлийг сайжруулах;

(е). 18 нас хүрээгүй хүмүүс зохих хууль зүйн тусламж, өмгөөлөгч авах боломж олгох, бусдаас хамааралгүйгээр, хүүхдэд ээлтэй нөхцөлд мэдүүлэг өгөх механизм бүрдүүлэх;

(ё). Хүүхдийн гэмт хэргийн асуудал хариуцдаг албан тушаалтанд зориулан олон улсын холбогдох стандартуудын талаар сургалт хийх, хууль зөрчсөн хүүхэдтэй ажиллах нийгмийн ажилтны ажлын байрыг хорих газар бий болгох;

(ж). 18 нас хүрээгүй ял эдэлж байгаа болон суллагдсан хүмүүсийг мэргэжлийн болон амьдрах ухааны сургалтад хамруулах, нөхөн сэргээх, нийгэмшүүлэх үйлчилгээ үзүүлэх зэргээр тэдний хөгжлийн хэрэгцээг хангах, сурч төлөвших боломжоор хангах;

(з). НҮБ-ын Хүний эрхийн дээд Комиссарын Ажлын Алба, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Мансууруулах бодис, гэмт хэргээс сэргийлэх алба, Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хүүхдийн Сан зэрэг байгууллагаас техникийн тусламж авах, тэдэнтэй хамтран ажиллах.

Үндэсний цөөнхийн хүүхэд

69. Конвенцийн 30 дугаар зүйлд заасны дагуу үндэсний цөөнхийн хүүхэд болох казак болон цаатан хүүхдийн эрхийг хамгаалах талаар хүлээсэн үүргээ Оролцогч улс хэрхэн биелүүлж буй талаар мэдээлэл тайланд байгаагүйгээс Хороо дүгнэлт хийх боломжгүй байгаад харамсаж байна. Эдгээр хүүхдийн боловсрол эзэмших, эрүүл мэнд нийгмийн үйлчилгээ хүртэх зэрэг эрхээ эдлэх явдал хязгаарлагдмал байгаад Хороо зовниж байна.

70. Конвенцийн 2 болон 30 дугаар зүйлд заагдсан үүргээ биелүүлж, үндэсний цөөнхийн хүүхдийг хүний эрхээ ямар нэг ялгаварлалгүйгээр, тэгш эдлэх боломжоор хангахыг Хорооноос Оролцогч улсад зөвлөж байна. Хэл, шашин, гарал үүсэл, өөр үндэсний цөөнхийн хүүхдийн талаар Конвенцийн 30 дугаар зүйлд заасан үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаа талаар дараагийн илтгэлдээ тодорхой, дэлгэрэнгүй тусгахыг Хороо хүсэж байна.

8. Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Нэмэлт Протокол

71. Хорооноос Оролцогч улсыг хүүхдийг худалдах, садар самуунд уруу татагдахаас хамгаалах талаар Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Нэмэлт Протоколд 2003 оны 6 дугаар сард, Хүүхдийг зэвсэгт мөргөлдөөнд оролцуулахаас хамгаалах талаар Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Нэмэлт Протоколд 2004 оны 10 дугаар сард нэгдэн орсонд талархаж байна.

72. Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Нэмэлт Протоколын хэрэгжилтийг шалгахын тулд тайланг цаг хугацаанд нь тогтмол өгч байхыг Хороо хүсэж байна. Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенц болон Нэмэлт Протоколын биелэлтийг тайлагнах үүргээ бүрэн биелүүлэхийг тус улсаас хүсье.

9. Зөвлөмжийг түгээх, хэрэгжүүлэх

Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх

73. Энэхүү зөвлөмжийг бүрэн хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авах, тэр дундаа зөвлөмж нь Улсын Их Хурал, Засгийн Газар, Засгийн Газрын гишүүд болон түүнтэй адилтгах өндөр зэрэглэлийн албан тушаалтан, Аймаг Нийслэлийн Засаг дарга, Иргэдийн хурлын дарга нарт хүрсэн, тэдний үйл ажиллагаанд тусгалаа олсон байх бүх арга хэмжээг авахыг Оролцогч улсад Хороо зөвлөж байна.

Түгээх

74. Хоёрдугаар тайлан, Бичгээр өгсөн хариулт болон Дүгнэлт зөвлөмжийг олон нийт, иргэний нийгэм, хүүхэд залуус, тэдний байгууллага, мэргэжлийн албад зэрэг нийгмийн бүхий л хүрээнд Оролцогч улсад

хэрэглэгддэг хэл бүр дээр түгээж /интернэтэд байрлуулах болон бусад бүх арга замаар/ өргөн олноор хэлэлцүүлэх, Конвенцийн тухай болон түүний хэрэгжилт, хяналтын тухай олон нийтийн ойлголтыг дээшлүүлэхийг Хороо зөвлөж байна.

10. Дараагийн тайлан

75. Хорооны 29 дүгээр хуралдааны тайланд зааснаар (CRC/C/114), Конвенцийн 44 дүгээр зүйлд заасны дагуу хугацаандаа тайлагнахын чухлыг Хороо онцлон тэмдэглэж байна. Оролцогч улс Конвенцийг хэрхэн хэрэгжүүлж байгааг байнга хянах боломжоор Хүүхдийн Эрхийн Хороог хангах үүргийнхээ дагуу Оролцогч улс тайлангаа цаг хугацаанд нь тогтмол хийж байх нь нэн чухал. Зарим улс тайлангаа тогтмол, цаг хугацаанд нь бэлдэхэд учирдаг бэрхшээлийг Хороо мэддэг. Иймд Хорооноос Оролцогч улсыг тайлангаа хугацаанд нь тавих үүргээ биелүүлэхэд нь туслах зорилгоор гурав ба дөрөвдүгээр тайлангаа нэгтгэн бэлтгэж, 2007 оны 9 дүгээр сарын 1-ээр эцсийн хугацаа болгон Дөрөвдүгээр тайлангаа ирүүлэхийг урьж байна. Илтгэл 120 хуудаснаас хэтрэхгүй байна. Түүний дараагаас Конвенцид заасны дагуу 5 жил тутамд тайлангаа тогтмол ирүүлнэ гэж итгэж байна.

-----oOo-----

ГУРАВ, ДӨРӨВ. ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙН ХОРООНЫ ДҮГНЭЛТ ЗӨВЛӨМЖ -2010

Конвенцийн 44 дүгээр зүйлийн дагуу Гишүүн Улсын өргөн барьсан илтгэлд өгөх дүгнэлт зөвлөмж

Зөвлөмж: Монгол улс

1. Хүүхдийн Эрхийн Хороо нь Монгол Улсын гурав, дөрөвдүгээр илтгэлийг (CRC/C/MNG/3-4) 2010 оны нэгдүгээр сарын 12 болон 13-нд 1456, 1458, 1460 дүгээр (CRC/C/SR.1456, 1458 болон 1460-p) хуралдаанаар хэлэлцэж, 2010 оны нэгдүгээр сарын 29-ны өдрийн 1501 дүгээр хуралдаанаар дараах зөвлөмжийг гаргав.

A. Оршил

2. Гурав дөрөвдүгээр тайлан илтгэлийг тайлагнах хүрээнд Монгол улсын бичгээр өгсөн хариултыг (CRC/C/MNG/3-4 and CRC/C/MNG/Q/3-4/Add.1) талархан хүлээн авснаа илэрхийлэхийн ялдамд тус улсын өндөр хэмжээний төлөөлөгч өөрийн орны хүүхдийн нөхцөл байдлын талаар илүү сайн ойлголт өгөх өөр хэлэлцүүлэгт хүрэлцэн ирж оролцсонд Хүүхдийн Эрхийн Хороо талархал илэрхийлж байна.

3. Энэхүү дүгнэлт зөвлөмжийг 2010 оны нэгдүгээр сарын 29-нд Хорооноос хамтад нь баталсан Монгол Улсын Нэмэлт Протоколуудын хэрэгжилтийн тухай анхны тайлангууд (CRC/C/OPSC/MNG/CO/1) болон (CRC/C/OPAC/MNG/CO/1) зөвлөмжүүд нь нийлээд нэгэн цогц баримт бичиг гэж үзэхийг Монгол Улсаас хүсье.

B. Өмнөх илтгэлийн мөрөөр авсан арга хэмжээ болон олсон амжилт

4. Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийг хэрэгжилтийг сайжруулах чиглэлээр дараах хуулийг баталж, бусад арга хэмжээг авсныг Хороо сайшаан тэмдэглэж байна:

- (а) Давсыг иоджуулснаар иодын дутагдлаас сэргийлэх тухай хууль (2003); Хүний дархлал хомсдлын вирусын халдвар, дархлалын олдмол хомсдолоос сэргийлэх тухай хууль (2004);
- (б) Эхийн сүүг орлуулагч бүтээгдэхүүний тухай хууль (2005);
- (в) Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн нийгмийн халамжийн тухай хууль (2005);
- (г) Хүүхэд, гэр бүлд мөнгөн тусламж үзүүлэх тухай хууль (2006)

5. Гишүүн орон дараах хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан явдлыг Хороо мөн сайшаан тэмдэглэж байна.

- (а) Нийгмийн халамжийн тухай хууль (2005);
- (б) Боловсролын тухай хууль (2006);
- (в) Эрүүгийн байцаан шийтгэх хууль (2007);

6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрхийн тухай Конвенцид Монгол Улс

шинээр нэгдэн (2009), Эдийн засаг, Нийгэм, Соёлын Эрхийн тухай Олон улсын гэрээний Нэмэлт Протоколд гарын үсэг зурсан явдалд Хороо талархлаа илэрхийлж байна.

В. Гол асуудал болон зөвлөмж

1. Хэрэгжилтийн ерөнхий арга хэмжээ (Конвенцийн 4, 6,42, 44-р зүйл)

7. Монгол Улс өөрийн хоёрдахь тайлан илтгэлтэй холбоотой (CRC/C/65/Add.32,2005) зарим асуудал, зөвлөмжийг шийдвэрлэсэн явдалд Хороо талархлаа илэрхийлж байна. Гэвч бусад асуудлыг хангалтгүй, багахан хэсгийг нь шийдвэрлэсэнд харамсаж буйгаа илэрхийлье.

8. Өмнөх дүгнэлт зөвлөмжид туссан боловч дутуу хагас хэрэгжсэн, эсвэл огт хэрэгжээгүй зөвлөмжүүдийг хэрэгжүүлэх, энэхүү шинэ дүгнэлт зөвлөмжид багтсан зөвлөгөө, тэр дундаа, хууль тогтоомж, мэдээлэл цуглуулах, ялгаварлан гадуурхахгүй байх, бие махбодийн шийтгэл, үрчлэлт, хүчирхийлэл, үл хайхрах байдал, ёс бус харилцаа, амьдралын түвшин, гудамжны хүүхдийн талаарх зөвлөмжийг хангалттай хэмжээнд хэрэгжүүлэх талаар шаардлагатай бүх арга хэмжээг авахыг Гишүүн орноос Хороо шаардаж байна.

Хууль Тогтоомж

9. Монгол Улс дотоодын хууль тогтоомжоо Конвенцтай нийцүүлэх талаар хичээл зүтгэл гаргасан гэдгийг Хороо тэмдэглэж байгаа ч, зарим хууль тогтоомжийн заалтууд Конвенцийн зарчим, заалтуудтай бүрэн уялдаж чадахгүй байгаа, хууль тогтоомжийн хэрэгжилт нь удаан байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

10. Гишүүн улс өөрийн хууль тогтоомжийг Конвенцийн зарчим, заалтуудтай уялдуулж, дотоодын хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулахыг Хороо дахин зөвлөж байна. Мөн Гишүүн улсыг Хүүхдийн эрхийн талаар багц хуулийг боловсруулж хэрэгжүүлэхийг шаардаж байна.

Зохицуулалт

11. Хүүхдийг эрхийг хэрэгжүүлэх улс төрийн сонирхол нь хүүхдийн асуудал хариуцсан гурван байгууллагын үйл ажиллагаанд туссан байгааг Хороо сайшааж байна. Гэвч, тэдгээр байгууллага нь бүх түвшинд хангалттай хэмжээнд хамтран ажиллахгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж буйгаа илэрхийлье. Мөн хүүхдийн эрхийн хэрэгжилтийн механизмыг бүх түвшинд, тэр дундаа орон нутагт тодруулах шаардлагатайг зөвлөж байна. Хүүхдийн төлөө Үндэсний зөвлөл нь төлөвлөснийхээ дагуу хуралдахгүй, үйл ажиллагаа явуулахгүй байгаад шүүмжлэлтэй хандаж байна.

12. Гишүүн орныг дараах зүйлд анхаарахыг Хороо дахин зөвлөж байна.

А. Хүүхдийн эрхийн бодлого боловсруулалт, хэрэгжилтийг хариуцсан үндэсний болон орон нутгийн төрийн байгууллагуудын бүтцийг дахин хянаж үзэх;

Б. Хүүхдийн төлөө Үндэсний Газрыг тохируулагч агентлагийн статустайгаар ажиллах эрхтэй болгож, үүргээ гүйцэтгэхэд нь хангалттай хэмжээний санхүү

болон хүний нөөцөөр хангаж өгөх.

Үндэсний хөтөлбөр

13. 2002-2010 оны хооронд хэрэгжүүлж буй Хүүхдийн хөгжил, хамгааллыг сайжруулах үндэсний хөтөлбөрийг сайшааж байгаа хэдий ч, үүний хэрэгжилт, хяналт, үнэлгээний механизмын талаар мэдээлэл өгөөгүйд харамсаж байна. Мөн 2007 оноос хойш хүүхдийн эрхийн талаар Үндэсний хөтөлбөр байгаа эсэх талаар мэдээлэл дутмаг байгаад харамсаж байна. Мөн хүүхдийг эрхийг хэрэгжүүлэх, хөхиүлэн дэмжих талаар үндэсний хэмжээний цогц төлөвлөгөө байхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.

14. Гишүүн улсад дараах зөвлөгөөг Хороо өгч байна.

(а) 2002-2010 оны хугацаанд хэрэгжүүлж буй Үндэсний хөтөлбөрт үнэлгээ, мониторинг хийх;

(б) Иргэний нийгэм болон бусад холбогдох талтай хамтран зөвлөлдсөний үндсэн дээр 2010 оноос хойших Үндэсний хөтөлбөр, цаашлаад үүний хэрэгжилтэд гарсан ахиц, сул талуудыг илрүүлэх үүднээс үнэлгээ хийж, хэрэгжилтийн мөрөөр авах арга хэмжээний механизмыг боловсруулан баталж, хэрэгжүүлэх, үүнд зориулж хангалттай хэмжээний санхүү болон хүний нөөцийг хуваарилах.

Бие даасан хяналт

15. Хүний Эрхийн Үндэсний Комиссын хэрэгжүүлж буй арга хэмжээ болон үндэсний гурван комиссарын нэг нь хүүхдийн эрхийн асуудлыг хариуцсан бүрэн эрхтэй болсон явдлыг Хороо сайшаан тэмдэглэж байна. Хэдий тийм ч, хүүхдүүд өөрсдөө гомдол мэдүүлэх боломжгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

16. Хүүхдийн эрхийг сурталчлах, хамгаалах талаар хүний эрхийн бие даасан үндэсний байгууллагын үүргийн талаар Хорооноос гаргасан 2 дугаар ерөнхий тайлбарыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр ХЭҮК дээр хүүхдэд ээлтэй, хүртээмжтэй, гомдол хүлээж авах механизмыг бүрдүүлэх, хүүхдийн эрх зөрчигдсөн үед арга хэмжээ авах чадвар, эрх мэдэлтэй байх, хүүхдээс өөрсдөөс нь гомдол хүлээн авах эрхтэй, чадвартай болгох талаар шаардлагатай бүх арга хэмжээг авахыг Гишүүн улсад Хорооны зүгээс уриалж байна.

Нөөцийн хуваарилалт

17. Гишүүн улс нийгмийн салбар, тэр дундаа боловсролын салбарын төсвийг үндэсний нийт төсвийн 20 хүртэлх хувь болтол нэмэгдүүлэхэд хүч чармайлт гарган ажиллаж байгаад талархаж байна. Хэдий тийм ч, эдийн засгийн хямрал, инфляци, мөн авлига нь хүүхдийн эрхийн хэрэгжилтэд зарцуулж буй хөрөнгө оруулалтын тогтвортой байдалд нөлөөлж, хүүхэд үндсэн эрхээ эдлэх нөөц бололцоог дутмаг болгох эрсдэлд оруулж байгаад сэтгэл зовниж байна. Өргөн уудам нутагтай улсын хувьд бүс нутаг, орон нутаг, хотын ялгаатай байдал нь одоо хэрэгжиж буй дэмжлэг үзүүлэх хөтөлбөрүүдийн үр шимийг зарим бололж муу гэр бүл, хүүхдэд хүртэхэд бэрхшээлтэй болгож байгаад Хороо сэтгэл зовниж буйгаа илэрхийлье. Мөн Хүүхдийн мөнгө хөтөлбөрийг зогсоохоор болсон Засгийн газрын шийдвэрт харамсаж байна.

---

18. Хороо Гишүүн оронд дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Олборлолтын үйл ажиллагааны ашиг орлогоор бүрддэг Хүний хөгжлийн санд хуримтлагдсан хөрөнгө бусад нөөц бололцоог хүүхдийн төлөө зориулахыг нэмэгдүүлэх;

(б) Үндэсний төсвийн хүүхдэд зориулж хуваарилсан хөрөнгийг (боловсрол, эрүүл мэнд, хүчирхийллээс сэргийлэх, чөлөөт цаг) гадаад, дотоодын эдийн засгийн аливаа хямрал, байгалийн гамшгийн нөлөөллөөс хамгаалах. Үүнтэй холбогдуулан, хүүхдэд зориулан хэдий хэмжээний хөрөнгө мөнгийг, хэр үр ашигтай зарцуулж байгааг улсын төсвийн зарцуулалтаас харж болохуйц үзүүлэлтүүдийг нэвтрүүлэх. Ийм үзүүлэлтүүдийг боловсруулж нэвтрүүлэхдээ шаардлагатай бол олон улсын байгууллагын дэмжлэг авахыг зөвлөж байна.

(в) Дараах чиглэл арга зүйг нэвтрүүлэх;

- Хүүхдийн хөгжилд төсөв хөрөнгийн үзүүлэх бодит нөлөөг хангахын тулд үр дүнд суурилсан төсөвлөлт;
- Хот хөдөөгийн ялгаа, бүс нутгийн ялгаатай байдлыг багасгах, түүнчлэн зарим газар ундны усны хангамжийн нэмэгдүүлэх, боловсролын дэд бүтцийг байгуулах зэрэг тодорхой зорилгод чиглэсэн стратегийн төсөвлөлт;

(г) Хүүхдэд зориулж буй төсвийн урсгал, хөдөлгөөнийг ил тод, тогтмол хэмжиж байхад чиглэсэн хэрэглэгчдэд ээлтэй шалгуур үзүүлэлтийн тогтолцоог бий болгох;

(д) Хүүхдэд зориулж буй нөөц бололцооноос хумсалж буй авлига, хээл хахуулиас сэргийлэх, үүнийг мөрдөн шалгах үүднээс Авлигатай тэмцэх үндэсний газрыг яаралтай чадваржуулах;

(е) Хандивлах үйл ажиллагааг дэмжих талаар сангуудтай хамтран ажиллаж, гадаадын тусламжаас хамааралтай байдлыг багасгах.

Мэдээлэл цуглуулах

19. Төрийн мэдээллийн төвийг байгуулан, Засгийн газрын байгууллагууд болон хэрэгжиж байгаа төслүүдийг цахим хуудастай болгосон, мөн хүүхдийн талаар статистик мэдээллийг цуглуулах талаар гаргаж буй зүтгэлийг Хорооноос сайшаан тэмдэглэж байна. Гэвч Хороо дараах зүйлд сэтгэл зовниж буйгаа илэрхийлье:

(а) Хүүхэдтэй холбоотой статистик мэдээлэл цуглуулах, дүгнэлт хийх, илтгэх талаар Үндэсний статистикийн хороо болон Засгийн газрын бусад байгууллагын хамтын ажиллагаа дутмаг;

(б) Хүнд нөхцөлд амьдарч буй хүүхдийн талаар нэгтгэж, дүгнэлт хийсэн үндэсний мэдээллийн бааз хангалтгүй, хүүхэд хамгааллын тогтолцоо төдийлөн хөгжөөгүй, төвлөрсөн биш байгаа учраас хүүхдийн хамгааллын үндэсний статистик мэдээлэл байхгүй;

(в) Баталгаатай статистик мэдээллийг цуглуулах, боловсруулах, олж авахад бэрхшээл оршсоор байгаа.

20. Үндэсний статистикийн хороог хуулиар хүлээсэн өөрийн эрх үүрэг, тэр дундаа салбар хоорондын мэдээлэл цуглуулахад зохицуулалт хийх үүргээ

хэрэгжүүлэхэд нь шаардлагатай санхүү, техник, хүний нөөцөөр хангахад Гишүүн улс анхаарлаа хандуулахыг Хорооноос зөвлөж байна. Мөн 18 хүртэл насны бүх хүүхдийн талаарх мэдээллийг цуглуулах, одоо байгаа болон шинээр цуглуулах мэдээлэлд дүгнэлт хийж, төрийн бодлого, үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн сайжруулж, ашиглахад шинжлэх ухааны нотолгоог бий болгохыг зөвлөж байна.

Конвенцийг түгээх, сурталчлах, мэдээлэл дээшлүүлэх

21. Мэргэжлийн хүмүүсийг сургалтад хамруулах, олон нийтийн компани т ажил өрнүүлэх, Конвенцийг монгол болон казак хэлээр хөрвүүлж, хэвлэх зэргээр хүүхдийн эрхийн талаар мэдээллийг түгээх тал дээр Гишүүн улсын зүгээс гаргасан хичээл зүтгэлийг хүлээн зөвшөөрч байна. Хэдий тийм ч, ялангуяа хөдөө орон нутаг, алслагдмал аймагт сумдад холбогдох мэргэжлийн хүмүүс, олон нийт, эцэг эх, хүүхдүүдийн дунд Конвенцийн талаарх мэдээлэл хангалтгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.

22. Конвенцийг түгээх, түүний зарим заалтыг зохистой, системтэй сургалтаар олон нийтэд тэр дундаа хүүхэд, эцэг эх, хүүхэдтэй ажилладаг мэргэжилтнүүдэд түгээх, хууль сахиулах албан тушаалтан, Их хурлын гишүүн, шүүгч, хуульч, эрүүл мэндийн ажилтан, багш, сэтгүүлч зэрэг хүүхдийн төлөө болон хүүхэдтэй ажилладаг мэргэжилтнүүдийг хүүхдийн эрхийн талаар ойлголттой болгох тал дээр үйл ажиллагаагаа нэмэгдүүлэх, бэхжүүлэхийг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна.

Иргэний нийгэмтэй хамтран ажиллах

23. Гишүүн улсын тайланг бэлтгэхэд зөвлөгөө өгсөн төрийн бус байгууллага болон хүүхдийн төлөөллийн байгууллагуудын оролцоог Хороо талархан хүлээн авч байна. Хэдий тийм ч, Конвенцийн хэрэгжилтийн талаар стратеги, бодлого боловсруулах, мониторинг хийхэд ТББ-ийн оролцоо хязгаарлагдмал байгааг тэмдэглэж байна.

24. Конвенцийн хэрэгжилтэд иргэний нийгмийн байгууллагууд чухал үүрэгтэй гэдгийг Хороо цохон тэмдэглэхийн зэрэгцээ бодлого шийдвэрийг боловсронгуй болгох, хамтран төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, Хорооноос өгсөн дүгнэлт, зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх, дараагийн тайлан илтгэлд бэлтгэхдээ ТББ болон хүүхдийн оролцооны байгууллагатай хамтран ажиллах, тэдний үйл ажиллагааны зохицуулж сайжруулахыг Гишүүн улсад зөвлөж байна.

2. Үндсэн зарчим (Конвенцийн 2, 3, 6, 12 дугаар зүйл)

Ялгаварлан гадуурхахгүй байх

25. Эмзэг бүлгийн хүүхдийг ялгаварлан гадуурхахаас сэргийлэх талаар зарчмын арга хэмжээнүүдийг Гишүүн улс авсныг Хороо сайшаан тэмдэглэж байна. Гэвч, хөвгүүд охидын аль аль нь хүйсээр ялгаварлах байдалд өртөж, цаашлаад угсаа гарал, хөгжлийн бэрхшээл, хүүхдийн гэр бүлийн амьдралын түвшин, амьдарч буй газар нутгаасаа болж хүүхэд ялгаварлалд өртөх явдал байсаар байгаад харамсаж байна. Мөн баруун бүсэд амьдардаг казах болон бусад үндэсний цөөнхийн хүн амын дунд тэгш бус байдал байсаар байгаад сэтгэл зовниж байна.

---

26. Одоо мөрдөж буй хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг баталгаажуулах, ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчим нь Конвенцийн 2 дугаар зүйлтэй бүрэн нийцэж буй эсэхийг хянахыг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна. Мөн хүүхдийн эсрэг ялгаварлан гадуурхах үзэгдлийг нийгмийн бүх салбарт шийдвэрлэж, дээр дурдсан мэдээллүүд, мөн түүнчлэн 2009 онд болсон Дурбаны Чуулга уулзалтын дараа авсан арга хэмжээний талаар мэдээллийг дараагийн тайлан илтгэлд багтаахыг Гишүүн улсад зөвлөж байна.

Хүүхдийн ашиг сонирхлыг дээдлэх

27. Хүүхдийн ашиг сонирхлыг дээдлэхэд одоо хэрэгжиж буй үндэсний хууль тогтоомж ихээхэн ач холбогдол өгч буйд Хороо талархаж байна. Хэдий тийм ч, бодит амьдрал дээр тэдгээр заалт нь хангалттай хэмжээнд хэрэгжихгүй байгаад харамсаж байна.

28. Хүүхдийн ашиг сонирхлыг дээдлэх ерөнхий зарчмыг бүх л хуулийн заалтууд төдийгүй, хүүхдэд нөлөөлж болохуйц шүүх, засгийн газрын шийдвэр, төсөл хөтөлбөр, үйлчилгээнд зохих байдлаар тусгах талаар тавьж буй хүчин чармайлтаа үргэлжлүүлэн сайжруулахыг Хорооноос Гишүүн оронд зөвлөж байна.

Хүүхдийн амьд явах, амьдрах, эсэн мэнд хөгжих эрх

29. Хүүхдийг хамгаалах хууль тогтоомжийг одоогоор тодорхой хэмжээнд бүрдүүлсэн болон хүүхэд бүр аюулгүй тайван, хүчирхийлэлгүй орчинд амьдрах эрхийг хангах механизмыг сайжруулахын тулд Гишүүн улсын авсан арга хэмжээг Хороо талархан, тэмдэглэж байна. Гэвч 2005 онд Шадар Сайдын гаргасан тушаалыг хэрэгжүүлэх, мөрдөн сахиулах талаар хангалтгүй анхаарснаас унаач хүүхдүүд гэмтэх, амиа алдах зэргээр гэнэтийн ослын хохирогч болсоор байгаа, мөн зам тээврийн осолд орох, морь болон бусад гаршуулсан амьтан унаж байгаад осолдох зэргээр хүүхдүүд хохирох нь нэмэгдсээр байгаад харамсаж байна.

30. 6-р зүйл болон Конвенцийн бусад холбогдох заалтын дагуу дараах арга хэмжээг авахыг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна.

(а) Хүүхэд бүрийн амьд явах эрхийг хамгаалахад бүх хүчин чармайлтаа дайчлах;

(б) Ослоос сэргийлэхтэй холбоотой олон нийтийн дунд мэдээлэл түгээх, компани ажил өрнүүлэх зэргээр олон нийтийн дунд мэдлэг нэмэгдүүлэх хүчин чармайлтаа үргэлжлүүлэн сайжруулах;

(в) Осол гэмтлээс сэргийлэх үндэсний хөтөлбөрийн эрүүл мэндийн чиглэлийн зорилтуудыг хэрэгжүүлэхэд ихээхэн анхаарах.

Хүүхдийн үзэл бодлыг хүндэтгэх

31. Гишүүн улс холбогдох хууль тогтоомждоо хүүхдийн үзэл бодлыг хүндэтгэх зарчмыг оруулж өгсөн явдлыг Хороо сайшаан тэмдэглэхийн зэрэгцээ бодит байдал дээр энэ зарчим хэрэгжихгүй байгаад харамсаж байна. Түүнчлэн, Хүүхдийн оролцооны үндэсний бодлогын (2005) төслийг Улсын их хурлаас одоо болтол батлаагүйд харамсаж байна.

32. Гишүүн улсын хоёрдугаар тайлангийн дүгнэлт зөвлөмжид өгч байсны

нэгэн адилаар гэр, сургууль, орон нутаг, халамж асрамжийн байгууллага, шүүхийн болон захиргааны шийдвэр зэрэг хүүхдэд нөлөөлж буй бүх асуудалд хүүхдийг оролцоог дэмжиж, цаашид хүүхдийн үзэл бодлыг хүндэтгэх зарчмыг сахин, хэрэгжүүлж, дэмжих тал дээр хүчин чармайлт гаргахыг Гишүүн улсад зөвлөж байна. Хүүхдийн оролцоог дэмжих үндэсний бодлогын төслийг Улсын их хурлаас батлах, ингэхдээ Конвенцийн 12-р зүйл болон хүүхдийн үг хэлэх эрхийн тухай Хорооноос гаргасан 12-р ерөнхий тайлбарыг (2009) харгалзан үзэхийг зөвлөж байна.

3. Иргэний эрх, эрх чөлөө (Конвенцийн 7, 8, 13-17 дугаар болон 37 (а) заалт)

Төрсний бүртгэл

33. Гишүүн улсад 2006 оноос хойш төрсөн хүүхдийн гэрчилгээг үнэ төлбөргүй олгодог болсныг сайшаан тэмдэглэж байна. Хүүхдийн төрсний бүртгэлийн түвшин өндөр байгаа ч шинээр төрсөн хүүхдийн 10 орчим хувь нь дотоодын шилжилт хөдөлгөөн, төрсний бүртгэл хөтөлдөг газрын байршил алслагдмал, бүртгэл хийлгэхийн ач холбогдлын талаар малчин өрхийн мэдээлэл дутмаг зэрэг шалтгаанаас төрсний бүртгэл хийлгээгүй байна.

34. Төрсний бүртгэлд хоцорч хамрагдсан хүүхдийг үнэ төлбөргүй бүртгүүлэх боломжоор хангах, бүх хүүхдийг төрсний бүртгэлд бүрэн хамруулах, ингэхдээ алслагдмал аймаг, малчин өрхөд илүү анхаарал хандуулах тал дээр хүчин чармайлт тавьж ажиллахыг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна.

Зохистой мэдээлэл олж авах, хүртэх

35. Гишүүн улс олон нийтийн телевиз, радиогоор үндэсний цөөнхид зориулсан хөтөлбөрийг дэмжиж, мэдээллийн технологийн хүртээмжийг сайжруулсанд Хороо талархаж буй ч зарим хөтөлбөрийг хүүхдийн хөгжил болон боловсролын хэрэгцээнд нийцсэн, хүүхдийн насанд тохирсон байдлаар мэдээллийн агуулгыг шинэчлэх хэрэгцээ байгааг сануулъя.

36. Гишүүн улсад Хороо дараахь зүйлийг зөвлөж байна.
(а) Бүх хүүхдэд, тэр дундаа алслагдмал аймаг, хөдөө орон нутагт амьдардаг хүүхэд өөрийн нас, хэрэгцээнд тохирсон зохих мэдээллийг эрх тэгш хүртэх боломжийг хангахад чиглэсэн хүчин чармайлтаа сайжруулах;
(б) Зохистой мэдээллийг хүртэх боломжоор хүүхдийг бүрэн хангахаас гадна хортой мэдээллээс хүүхдийг хамгаалах талаар зохих зөвлөмж боловсруулах. “Хүүхэд болон хэвлэл мэдээлэл” гэсэн сэдвээр хийсэн ерөнхий хэлэлцүүлгээс баталсан Хорооны зөвлөмж (CRC/C/57, 242-257 дугаар заалт, 1996)-ийг дагаж мөрдөхийг Оролцогч оронд зөвлөж байна.

Бие махбодийн шийтгэл

37. Боловсролын орчинд бие махбодийн шийтгэлийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хүчин чармайлт гаргасан явдлыг Хороо талархан тэмдэглэж байна. Гэхдээ хүүхдийн амьдралын бүх хүрээнд бие махбодийн шийтгэл өргөн хүрээнд хэрэглэгдсээр байгаад харамсаж байна.

---

38. Гэр бүл болон хүүхдийн халамж, асрамж үйлчилгээний газар зэрэг бүх орчинд бие махбодийн шийтгэлийн аль ч хэлбэрийг хүүхдийн хүмүүжлийн арга болгож хэрэглэх явдлыг зогсоох, урьдчилан сэргийлэх талаар Гишүүн улс хууль тогтоомж баталж хэрэгжүүлэхийг Хорооноос зөвлөж байна. Цаашлаад Гишүүн улс Конвенц, тэр дундаа 28-р зүйл, мөн Хүүхдийг бие махбодийн шийтгэл болон бусад харгис, хүнлэг бус шийтгэлээс хамгаалах талаар гаргасан Хорооны 8-р ерөнхий тайлбар (CRC/GC/2006/8, 2006)-ыг харгалзан үзэж, бие махбодийн шийтгэлийн талаарх олон нийтийн хандлагыг өөрчлөх, хүүхдийн эрхэмсэг оршихуйн эрхийг хүндэтгэх, хүмүүжлийн бусад арга барилыг хэрэглэхдээ хүүхдийг оролцуулах, олон нийтэд боловсрол олгох, мэдээлэл өгөх, нийгмийн хүчийг дайчлах компани талаар ажил зохион байгуулахыг Хороо зөвлөж байна.

Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаарх Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын судалгааны дараа авсан арга хэмжээ

39. Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаар НҮБ-ын Ерөнхий нарийн бичгийн даргын судалгаанд үндэслэн, Гишүүн улсад Хороо дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаар 2005 оны зургадугаар сарын 14-16-нд Банкгогт болсон Зүүн Ази Номхон далайн бүсийн зөвлөгөөнөөс гарсан үр дүн, зөвлөмжийг харгалзан үзэхийн хамт хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаарх НҮБ-ын бие даасан зөвлөхүүдийн судалгааны тайланд багтсан зөвлөмжийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай бүх арга хэмжээг авах;

(б) Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн бүх хэлбэрийг устгахаар хийсэн судалгааны хэрэгжилтийг голлон анхаарах. Ингэхдээ дараах зөвлөмжид тусгай анхаарал хандуулах:

- Хүүхдийг эсрэг хүчирхийллийн бүх төрлийг хориглох
- Хүчирхийллийн бус үнэлэмжийг сурталчилж, мэдлэгийг нь дээшлүүлэх
- Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн жендерийн асуудлыг шийдвэрлэх

(в) Хүүхэд бүрийг бие махбод, сэтгэл санаа болон бэлгийн зэрэг бүх төрлийн хүчирхийллээс хамгаалах, тэдгээр хүчирхийллээс бодитоор сэргийлж, богино хугацаанд хариу үйлдэл хийх тогтолцоог бий болгоход иргэний нийгэм тэр дундаа хүүхдийн оролцоотой хамтын арга хэмжээ авахдаа эдгээр зөвлөмжийг ашиглах;

(г) Дараагийн тайлан илтгэлдээ Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн судалгаанаас Гишүүн улсад өгсөн зөвлөмжийн хэрэгжилтийн талаар мэдээллийг оруулах;

(д) Дээрх зорилгоор Хүүхдийн эсрэг хүчирхийллийн талаар Ерөнхий нарийн бичгийн даргын тусгай төлөөлөгч, НҮБ-ын Хүний эрхийн дээд комисс болон Дэлхийн эрүүл мэндийн байгууллагаас техникийн тусламж авах.

4. Гэр бүлийн орчин ба асран хамгаалалт (Конвенцийн 5; 18 (1-2 дугаар заалт); 9-11; 19-21; 25; 27 (4 дүгээр заалт); болон 39 дүгээр зүйл)

Гэр бүлийн орчин

40. Хүүхэд хүмүүжүүлэх чадварыг бэхжүүлэх, өөрөө суралцах сурах бичиг, гарын авлага боловсруулах, нийгмийн суурь халамжаар хангах, эцэг эхчүүдээс хүүхдээ өсгөхөд мэргэжлийн тусламж үйлчилгээ үзүүлэх талаар Гишүүн улс хичээл зүтгэл гарган ажиллаж байгааг Хороо талархан хүлээн авч байна. Гэвч 2006 оноос хойш гэр бүлийн хуулийг эргэн харах талаар ямар ч шийдвэр гаргаагүйд харамсаж, өрх толгойлох эцэг эх нь гадаадад гарснаас болж үлдсэн

хүүхэд, эзэнгүйдэх түр хугацаанд гэр бүлээ толгойлох зэргээр эцэг эхийн хараа хяналтаас гадуурх хүүхдийн өөр шинэ бүлэг бий болж байгаад сэтгэл зовниж байна.

41. Хүчирхийллийн бус, хүмүүжлийн эерэг арга барилыг сурталчлах бодлого, журам, сургалтын хөтөлбөр боловсруулж, эцэг эх, гэр бүлд хэрэгцээтэй үед нь шаардлагатай дэмжлэгийг аль болох өргөн хүрээнд өгөх талаар 2005 онд өгсөн зөвлөмжөө Хороо дахин илэрхийлж байна. Мөн Хороо дараах зүйлийг Гишүүн улсад зөвлөж байна.

(а) Хүүхдийн эрхийг хангах чиглэлээр мэргэшсэн нийгмийн ажилтан болон бусад мэргэжлийн боловсон хүчнээр хангагдсан гэр бүлийг дэмжих төвийг хороо, сум, орон нутагт байгуулах;

(б) Гэр бүлийн тухай хуулийн нэмэлт өөрчлөлтийг батлах;

(в) Хүүхдэд эцгийн хариуцлагын мөнгөн тэтгэмж төлөх ёстой хүмүүс төлбөрөө өгч байгаа болон хүүхэд тэжээн тэтгэгчээс мөнгөн тэтгэмжээ хүртэж чадаж буй эсэхэд анхаарал хандуулах;

(г) Хүүхдийн эрхийг хангах чиглэлээр нийгмийн ажлын мэргэжлийн үйлчилгээг нэвтрүүлэх, ийм үйлчилгээг хүүхэд, гэр бүлд үр дүнтэй хүргэх хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлэх, тогтолцоог сайжруулахын зэрэгцээ нийгмийн ажилтны ажлын гүйцэтгэлийг хянах дүрэм журмыг бий болгох.

Гэр бүлийн орчноос хөндийрсөн хүүхэд

42. Гэр бүлийн орчноос хөндийрсөн хүүхдэд зориулсан хувилбарт халамжийг үйлчилгээг нэвтрүүлэх, халамж асрамжийн газар, ажилтнуудын үзүүлж буй асрамж үйлчилгээний наад захын стандартыг тогтоох, садан төрлийн асрамж болон асралт гэр бүлийн үйлчилгээг нэвтрүүлэхийн тулд Гишүүн улсын зүгээс авсан алхмуудыг Хороо сайшааж байна. Гэвч хүүхдийн асрамжийн газарт системтэй хяналт дутмаг байгаа, хүүхдийг асрамж халамжийн газарт илгээсний дараа кейс менежементийн үйлчилгээ үзүүлэх, хянах тогтолцоо бүрдээгүй, төвлөрүүлэн халамжлахаас өөр хувилбарт халамжийн үйлчилгээ үзүүлж болохуйц хүүхдийн халамжийн зохицуулалтыг үндэсний хэмжээнд системтэйгээр шийдсэн байдал дутмаг байгаад Хороо харамсаж байна.

43. Хороо Гишүүн улсад дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Эмзэг бүлгийн гэр бүлд дэмжлэг, зөвлөмж өгөх, мэдлэгийг нь дээшлүүлэх компанит ажлыг зохион явуулах замаар хүүхдийг төвлөрүүлэн халамжлах газарт байршуулахаас сэргийлэх хөтөлбөр, бодлого, журмыг боловсруулах;

(б) Төвлөрүүлэн халамжлах газарт буй хүүхдийг гэр бүлтэй нь эргэн нэгтгэх шаардлагатай бүх арга замыг авч хэрэгжүүлэх;

(в) Конвенцийн 25-р зүйлд заасны дагуу, төвлөрүүлэн халамжлах газарт байршиж буй хүүхдийн байдлыг цаг тухай бүр хянах цогц механизмыг бүрдүүлж, шаардлагатай санхүү болон хүний нөөцөөр хангах, тэднээр ёс зүйн хэм хэмжээг мөрдүүлэх;

(г) 2009 оны 11 дүгээр сарын 20-ны өдөр НҮБ-ын Ерөнхий Ассемблейн тогтоолоор батлагдсан Хүүхдэд үзүүлэх халамжийнхувилбарт үйлчилгээний зааврыг A/RES/64/142 мөрдөх.

Үрчлэлт

44. Дотоод болон гадаад үрчлэлтийг зохицуулах эрх зүйн актыг сайшааж буй ч, Гаагийн Конвенцийг хэрэгжүүлэх үүрэгтэй байгууллагын талаар мэдээлэл дутмаг, хүүхэд үрчлэх хүсэлтэй эцэг эхэд дэмжлэг үзүүлэх үйлчилгээ байхгүй, үрчлэлтийн дараа хяналт шалгалт хийх болон дотоод үрчлэлтийн үйл явцад хүүхдийн үзэл бодлыг харгалзан үзэх механизм бүрдээгүй байгаад харамсаж байна. Мөн гадаад үрчлэлтийн үйл явц нь Улс хоорондын үрчлэлтийн талаар хамтран ажиллах хүүхдийг хамгаалах Гаагийн Конвенцтэй бүрэн уялдахгүй байгаад сэтгэл дундуур байна.

45. Асралт гэр бүл болон үрчлэлтийн асуудлыг зохицуулдаг үндэсний хэмжээний цогц бодлого, заавар бий болгох, үүнтэй холбоотой хяналт шалгалтын механизмыг бүрдүүлэх тухай өмнөх зөвлөмжөө (2005, 36 дүгээр бүлэг) Хороо Гишүүн улсад дахин сануулж байна. Мөн хүүхдийн эрх ашгийг дээдэлсний үндсэн дээр дотоодын болон улс хоорондын үрчлэлтийг зохицуулдаг дүрэм журмыг Конвенцийн 21-р зүйлийн заалтууд болон Гаагийн Конвенцтэй уялдуулахыг зөвлөж байна. Цаашлаад, Гишүүн улс холбогдох институтыг, тэр дундаа Гаагийн Конвенцийн хэрэгжилтийг хангах чадвар, бүрэн эрх бүхий үндэсний газрыг байгуулахыг санал болгож байна.

Хүчирхийлэл, үл хайхрах байдал

46. Хэдийгээр хүүхдийг үл хайхрах байдал, хүчирхийллээс сэргийлж, үүнтэй тэмцэх талаар Гишүүн улсын авсан арга хэмжээг үнэлж байгаа ч, хүүхдийг хамгаалах цогц стратеги байхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна. Мөн хүүхэд тэр дундаа охид хүчирхийлэлд өртсөөр байгаа, ураг төрлийн хүчингээс сэргийлэх талаар одоо мөрдөж буй хууль эрх зүйн заалтыг сахиулах явдал хангалтгүй, эрэгтэй, эмэгтэй хүүхдийн эсрэг үйлдсэн хүчингийн гэмт хэргийн шийтгэл ялгаатай байгаа, бэлгийн хүчирхийллийн хохирогч болсон хүүхдэд хамгаалал, нөхөн сэргээх тусламж хангалттай хүрдэггүй, харин ч эсрэгээрээ тэднийг гэмт хэргийн буруутан мэтээр үзэх явдал байгаад харамсаж байна. Цаашлаад ураг төрлийн хүчин үйлдсэн этгээдийг Эрүүгийн байцаан шийтгэх хуулийн дагуу яллан шийтгэхгүй байгаад харамсаж байна.

47. Гишүүн улс дараах зүйлийг хэрэгжүүлэхийг Хороо шаардаж байна.

(а) Гэр бүл дэх хүүхдийн хүчирхийллийн бүх хэлбэрийг хориглож, хүчин, ураг төрлийн хүчингийн хэрэгт ноогдуулдаг ял шийтгэлийг хэрэгжүүлэх;

(б) Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл гарахад хүргэж байгаа шалтгааныг илрүүлж шийдвэрлэх, хүүхдэд хор хохирол учрахаас сэргийлэх, хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэл, албадлага, хүүхдийг үл хайхрахаас урьдчилан сэргийлж, хариу үйлдэл хийхийн тулд үндэсний хэмжээний суурь судалгаа явуулах, үүнээс гарсан мэдээлэл дээрээ үндэслэн хүчирхийллийн хохирогч болсон хүүхдийг хамгаалж, нөхөн сэргээх үйлчилгээнд хамруулах үндэсний тогтолцоог бий болгох;

(в) Гэр бүл болон төвлөрсөн үйлчилгээ үзүүлдэг газарт гарсан хүүхдийн эсрэг бие махбодь, бэлгийн хүчирхийлэл, үл хайхрах байдлын кейсийн тоо болон хамрах хүрээнд хяналт тавих механизмыг бататгаж, эдгээр механизмуудын хоорондын зохицуулалтыг сайжруулах;

-
- (г) Хүүхдийн хүчирхийллийг бүртгэж авах механизмыг бий болгох;
  - (д) Гэр бүлийн хүчирхийлэлд өртөж болзошгүй хүүхдийн кейсийг бүртгэх, зохих арга хэмжээг авах талаар хүүхэдтэй ажилладаг бүх мэргэжилтэнг сургалтад хамруулах;
  - (е) Хүүхдийг хүчирхийлэл, үл хайхрах байдлаас сэргийлэхтэй холбоотой мэдээллийг түгээх, олон нийтийн мэдлэг дээшлүүлэх компани ажлыг өрнүүлэх, эцэг эхийг заавар зөвлөмжөөр хангах;
  - (ё) Бүх аймэгт хүүхэд, гэр бүлд зориулсан сэтгэл зүйн үнэгүй зөвлөгөө өгөх төвийг бий болгож, хүчирхийлэл, үл хайхрах байдлын хохирогч болсон охид хөвгүүдийг нөхөн сэргээх үйлчилгээ, зөвлөмж, дэмжлэг, бусад үйлчилгээг эрх тэгш байдлаар хүртэх боломжоор хангах.

5. Эрүүл мэнд ба нийгмийн халамж (Конвенцийн 6; 18 (3 дугаар заалт); 23; 24; 26; болон 27-р зүйлийн 1-3 дугаар заалт)

Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд

48. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн асуудлаар Гишүүн орны зүгээс гаргасан хичээл зүтгэлийг Хороо үнэлж байгаа ч тэдгээр хүүхдүүд олон асуудалтай тулгарсаар байгаад харамсаж байна. Тухайлбал, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний эрх зүйн тодорхойлолт нь хэтэрхий өргөн хүрээг хамарсан, хууль тогтоомжийн зөрүүтэй заалтууд нь хөгжлийн бэрхшээлтэй хүмүүст сөргөөр нөлөөлж болохоор байна. Цаашлаад, боловсрол, нийгмийн халамж, эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүртээмж дутмаг, тэдэнд зориулсан зохистой дэд бүтэц байхгүйгээс хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдүүд нийгмийн үйлчилгээнээс хаягдан үлдэж байгаад гүнээ сэтгэл зовниж байна. Ерөнхийдөө, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд нь “эрхэмсэг оршихуйн эрхийг нь дээдэлсэн, бие даасан байдал, оролцоог нь дэмжсэн нөхцөлд сайн сайхан, бүрэн дүүрэн амьдрах” эрхээ эдлэхэд бэрхшээлтэй байгааг Хороо тэмдэглэж байна.

49. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн эрхийг хамгаалж, сахиулахад авч буй арга хэмжээгээ үргэлжлүүлэн сайжруулж, ингэхдээ Конвенцийн 23 дугаар зүйл болон Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн талаар ерөнхий тайлбарыг Гишүүн улс дагаж мөрдөхийг Хороо зөвлөж байна. Тухайлбал:

(а) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн талаар бодитой нарийвчилсан статистик мэдээллийг үндэсний болон орон нутгийн хэмжээнд цуглуулж, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийн мэдээллийн санг бий болгох;

(б) Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд зориулсан үндэсний хэмжээний цогц бодлогыг боловсруулах;

(в) Мэргэжлийн сургалтад хамрагдах, боловсрол эзэмших эрхээ аль болох өргөн хүрээнд эдлэх боломжийг хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдэд олгох;

(г) Үндэсний болон орон нутгийн хэмжээнд хөгжлийн бэрхшээлийн талаар мэргэшсэн мэргэжилтэн болон санхүүгийн нөөц бололцоогоор хангах, гэр бүлийг дэмжих бүлэг болон мэргэжилтнүүдэд зориулсан сургалт зохион байгуулах зэргээр олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн нөхөн сэргээх хөтөлбөрийг дэмжин өргөжүүлэх талаар томоохон алхам хийх;

(д) Хөгжлийн бэрхшээлтэй нярай болон цэцэрлэгийн насны хүүхдийг эрт илрүүлж, интервенцэд хамруулах үйлчилгээг бий болгох. Ингэхдээ гэр бүлийн дэмжлэг, орон нутгийн оролцоонд тусгай анхаарал хандуулах;

(е) Хүүхэд, эцэг эх, гэр бүл, асран хамгаалагч, орон нутгийн иргэдийн

дунд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг ялгаварлахгүйгээр, зөвөөр ойлгох байдлыг уриалах үүднээс олон нийтийн ойлголтыг дээшлүүлэх талаар гарсан санал санаачлагыг дэмжих.

Эрүүл мэнд болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ

50. Гишүүн улсын зүгээс эрүүл мэндийн салбарт авсан олон арга хэмжээг үнэлж, нярайн болон хүүхдийн эндэгдэл багассаныг тэмдэглэж байгаа хэдий ч, бага насны хүүхэд тэр дундаа 5-аас доош насны хөвгүүд эрдэс бодис болон шим тэжээлийн ноцтой дутагдлаас болж өсөлт нь зогсох, сульдаа тусах явдал байсаар байгаад сэтгэл зовниж байна. Мөн эрүүл мэндийн төсвийн ихэнх нь дэд бүтэц, биеийн эрүүл мэндийн салбарт зарцуулагдаж, архи, хар тамхи хэрэглэж буй хүүхдэд зориулсан үйлчилгээ, сэтгэцийн эрүүл мэндтэй холбоотой нийгмийн эрүүл мэндийн дэмжлэг үзүүлэх чиглэлийг хөгжүүлэхэд анхаарахгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.

51. Хороо Гишүүн улсад дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Анхан шатны тусламжийн үйлчилгээнд гол анхаарлаа хандуулах, эмзэг бүлгийн гэр бүлийн хэрэгцээг шийдвэрлэх, хүүхдийн эрүүл мэндийг тодорхойлдог нийгмийн хүчин зүйлийг тогтооход ашиглаж байгаа нийгмийн эрүүл мэндийн орчин үеийн хандлагыг нэвтрүүлэх зэргээр эрүүл мэндийн хамгийн өндөр стандартыг хангасан үйлчилгээг хүүхэд бүр хүртэж байхыг баталгаажуулсан эрүүлийг хамгаалах тогтолцоог хөгжүүлэх;

(б) Эхийн болон хүүхдийн эрүүл мэндийг хариуцсан Засгийн газрын байгууллагыг байгуулж, уг байгууллагыг орон нутагт бэхжүүлэх талаар анхаарах;

(в) Конвенцийн 24 (с) зүйлийн дагуу ундны цэвэр усны хүртээмжийг нэмэгдүүлэх болон ариун цэврийг сайжруулах арга хэмжээг бэхжүүлэх;

(г) Жирэмсэн эхчүүдийг хамгаалах ОУХБ-ын 183 конвенцийг (2000) соёрхон батлах.

52. Цаашлаад хүүхдийн эрүүл мэнд, шим тэжээл, хөхөөр хооллохын давуу тал, витаминжуулалт болон Витамин "А" болон төмрийн бэлдмэл, эрдэс бодис, ариун цэвэр, орчны ариун цэвэр, нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн талаарх суурь мэдээллийг эцэг эх, асран хамгаалагч нарт өгөх компанит ажил өрнүүлэх, олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар Гишүүн улсад өндөр түвшинтэй байгаа хүүхдийн тэжээлийн дутагдлыг аль болох хурдан хугацаанд шийдвэрлэхийг зөвлөж байна.

Өсвөр үеийн эрүүл мэнд

53. Аймгуудын төв болон Улаанбаатар хотод өсвөр үеийнхэнд ээлтэй эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлдэг загвар байгууллага байгуулах талаар Гишүүн улсын гаргасан хүчин чармайлтыг Хорооноос үнэлж байна. Мөн ДОХ-той тэмцэх үндэсний хороог дахин байгуулсан явдлыг талархан тэмдэглэж байгаагаа илэрхийлье. Гэвч өсвөр үеийнхийн эрүүл мэндийн талаар нарийвчилсан задаргаа бүхий тоо баримт, нөхөн үржихүйн эрүүл мэнд болон өсвөр насныханд чиглэсэн одоогоор хэрэгжиж буй эрүүл мэндийн үйлчилгээний талаар мэдээлэл хангалтгүй байгаад харамсаж байна.

54. Гишүүн улсад Хороо дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Өсвөр насны хүүхдийг бүрэн хэмжээнд оролцуулан, тэдний эрүүл мэндийн асуудлын мөн чанар, хамрах хүрээг ойлгох үүднээс цогц судалгаа явуулах, үүн дээрээ үндэслэн өсвөр насны хүүхдийн эрүүл мэндийн бодлого, хөтөлбөрүүдийг боловсруулах;

(б) Конвенцийн агуулгын хүрээнд өсвөр насны хүүхдийн эрүүл мэнд болон хөгжлийн талаар гаргасан Хорооны ерөнхий зөвлөмж (4)-тэй уялдуулан, бэлгийн харилцаа болон нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн талаар сургуулиар дамжуулан боловсрол олгох, өсвөр үеийнхэнд мэдрэмжтэй, нэргүй зөвлөгөө өгөх зэргээр нөхөн үржихүйн эрүүл мэндийн үйлчилгээг бүх өсвөр насны хүүхдэд хүртээмжтэй болгох.

Сэтгэцийн эрүүл мэнд

55. Өсвөр үеийхний сэтгэцийн эрүүл мэндийн асуудлыг шийдвэрлэхэд Гишүүн улс хүч чармайлт гаргасан явдлыг Хороо сайшаан тэмдэглэж байна. Гэвч хүүхэд, ялангуяа хот суурин газрын хүүхэд бухимдал, сэтгэлийн дарамт ба, архи тамхинд донтох, зан авирын доголдолд өртөх байдал ихэссэн, эдгээр нийгмийн эрүүл мэндийн асуудлыг шийдвэрлэх, урьдчилан сэргийлэх үр дүнтэй интервенц дутмаг байгаад Хороо харамсаж байна. Мөн Гишүүн улсад хүүхэд, ялангуяа охидын дунд амиа хорлох байдал гарч байгаад Хороо их сэтгэл зовниж байна.

56. ДЭМБ-ын үндсэн зөвлөмжийг заавал хэрэгжүүлэхтэй уялдуулан, анхан шатны эмнэлгийн байгууллага, сургууль, орон нутгийн хэмжээнд сэтгэцийн эрүүл мэндийг сурталчлах, зөвлөгөө өгөх, сэтгэцийн эрүүл мэндийн эмгэгээс урьдчилан сэргийлэх, сэтгэцийн ноцтой эмгэг бүхий хүүхэд өсвөр насныханд тэднийг ялгаварлалд оруулалгүйгээр эмнэлэгт болон гэрээр сэтгэцийн эрүүл мэндийн үйлчилгээ үзүүлэх зэрэг үйлчилгээг багтаасан хүүхдийн сэтгэцийн эрүүл мэндийн үндэсний хэмжээний цогц бодлого боловсруулахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Мөн бага сургууль болон дотуур байранд анх орж буй хүүхдийн танин мэдэхүй, нийгэм, сэтгэл санааны хөгжлийн хэрэгцээг хангах үүднээс тэдэнд тусламж үзүүлэхийг Гишүүн улсад зөвлөж байна.

Амьдралын түвшин

57. Гишүүн орны ядуурал газар авч, бүс нутгийн хооронд амьдралын түвшин ялгаатай байгаад сэтгэл зовниж байгаагаа илэрхийлье. Мөн хот хөдөөгийн амьдралын нөхцөл, орчинд тэгш бус байдал их байгаад хамгийн их сэтгэл зовниж байна. Орлоготой холбоотой үзүүлэлтээр хэмжиж үзэхэд олонх хүүхдийн амьдралын ерөнхий түвшин их доогуур байгаагийн зэрэгцээ хоол хүнс, орон байр, боловсрол, ундны усны хүртээмж ариун цэвэр, аюулгүй байдлын баталгаа мөн доогуур байна. Мөн хотын гэр хороололд амьдарч буй хүүхдийн нөхцөл байдал муу, гэрт түүхий нүүрс шатааж дулааны асуудлаа шийдсэнээс болж хүүхдийн эрүүл мэндэд учирч буй сөрөг нөлөөлөлд сэтгэл зовниж буйгаа тэмдэглэе.

58. Хүүхдийн амьдралын түвшинг дээшлүүлэх талаар арга хэмжээ авахдаа хоол хүнс, ундны усны хүртээмж, ариун цэвэр, эрүүл ахуй, орон байр болон боловсролын чанарыг сайжруулахад голлон анхаарахыг Хорооноос Гишүүн оронд зөвлөж байна. Бүс нутаг хоорондын ялгаатай байдлыг багасгаж, гэрийг халаах өөр арга олох тал дээр Гишүүн орон яаралтай арга хэмжээ авахыг

зөвлөж байна.

6. Боловсрол, чөлөөт цаг, соёлын арга хэмжээ (Конвенцийн 28, 29, 31 дүгээр зүйл)

Мэргэжлийн боловсрол, зөвлөгөө

59. Хүүхдэд үнэ төлбөргүй, албан ёсны боловсрол олгож, дотуур байрны зардлыг хариуцахад Гишүүн орны оруулсан хөрөнгө оруулалтыг Хороо үнэлж байна. Сургуулийг хүүхдэд ээлтэй болгох талаар хүч чармайлт гаргаж байгааг сайшаан тэмдэглэж байна. Мөн хүүхдэд зориулсан үйлчилгээний хүртээмжид нийгмийн ажилтны үүрэг роль маш чухал болохыг хүлээн зөвшөөрч боловсролын салбар дахь нийгмийн ажилтны ажлын байрны тодорхойлолтод хүүхдийн хамгааллын үүргийг нь оруулж өгсөн явдалд талархаж байна. Гэвч гэр бүл дэх эрэгтэй хүүхдийн үүргийн талаар соёлын чиг хандлагаас болж, тэд сургууль завсардаж боловсрол эзэмших хөвгүүдийн тоо цөөрч байгаад харамсал илэрхийлье. Боловсролын байгууллагад бие махбодийн шийтгэл, сэтгэл зүйн дарамт оршоор байгаад сэтгэл зовниж байна. Цаашлаад, алслагдсан, тархаж суурьшсан орон нутагт амьдардаг, хотод шилжин нүүж ирсэн болон албан бусаар уул уурхайн олборлолт эрхэлж буй гэр бүлийн хүүхдэд боловсролын үйлчилгээ, тэр дундаа сургуулийн өмнөх боловсролын үйлчилгээ хязгаарлагдмал байгаад Хороо сэтгэл дундуур байна. Мөн сургууль, цэцэрлэгийн хүрэлцээ муу, тавилга, бие засах газар, аюулгүй байдлыг хангах зэрэг материаллаг хангамж дутагдалтай байгаад сэтгэл зовниж байна. Хэдийгээр дотуур байрны малчдын хүүхдийн хэрэгцээг хангаж байгаа ч тэдгээр хүүхэд гэр бүлтэйгээ холбоотой байх явдал хязгаарлагдмал байгаад харамсаж байна.

60. Конвенцийн 28-р зүйл болон холбогдох бусад заалт болон Боловсролыг сайжруулах талаарх 1 дүгээр ерөнхий тайлбарыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр Гишүүн улсад Хороо дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Боловсролын салбар дахь хүйсийн болон бүс нутгийн ялгаатай байдлыг шийдвэрлэж, сургуулиас завсардсан болон гэр орны ажилд оролцох зэрэг ажил, сургуулиа зохицуулах шаардлагатай хүүхдэд зориулсан магадлан итгэмжлэгдсэн албан бус сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулах;

(б) Боломжтой бүх үед хүүхдийг гэр бүлтэйгээ холбоотой байх хэрэгцээ болон үндэсний соёлыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр малчин өрхийн хүүхдэд зориулсан дотуур байрын чанар, хүртээмжийг үргэлжлүүлэн сайжруулах;

(в) Сургууль болон багш нарын ажлын гүйцэтгэлийг үнэлэхдээ хүүхдэд ээлтэй сургуулийн стандартыг боловсруулж хэрэглэх;

(г) Явуулын сургууль болон интернетээр сургах зэрэг шинэ арга барилаар дамжуулан боловсрол олгоход үргэлжлүүлэн хүч чармайлт гаргах;

(д) Олон нийтэд суурилсан үйлчилгээг хүүхэд гэр бүлд үзүүлэх, урьдчилан сэргийлэх, нөхөн сэргээх, зөвлөгөө өгөх үйлчилгээг хүүхдэд хүргэх зэрэг шинэ үүргээ хэрэгжүүлэхэд нь нийгмийн ажилтанд туслах зорилгоор тэдэнд зориулж төсөв хөрөнгийг хангалттай хувиарлах, сургалтад хамруулах, бусад дэмжлэг үзүүлэхэд онцгой анхаарах;

(е) Багш хүүхэдтэй ажилладаг бусад мэргэжилтний хүүхдэд хандах хандлагыг өөрчлөх, эцэг эх, хүүхэд, нийт хүн амын дунд хүүхдийн эрхийн ойлголтыг сайжруулах, хүчирхийллийн бус, эерэг хүмүүжлийн арга барилыг сурталчлах, сэтгэл санааны хүчирхийллийн талаар ойлголтыг дээшлүүлэх;

(ё) Энэхүү Конвенц болон хүүхэдтэй холбоотой бусад хүний эрхийн гэрээ хэлэлцээр зэргийг багтаан хүний эрхийн талаарх сургалтыг сургуулийн хичээлийн хөтөлбөрт оруулах, 2005 оны 7 дугаар сарын 14-д Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын бүх гишүүн улсуудын баталсан Хүний Эрхийн боловсролын дэлхийн хөтөлбөрийн эхний шатны үйл ажиллагааны төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх талаар арга хэмжээ авах.

Чөлөөт цаг, амралт, соёлын арга хэмжээ

61. Хүүхэд спорт, урлаг болон бусад чөлөөт цагийн үйл ажиллагаанд оролцож болох газар дутмаг, хүүхэд өсвөр үеийнхэн уулзах, цугларах, амралт чөлөөт цагийн арга хэмжээнд оролцох газар хомс байгаад Хороо сэтгэл зовниж байгаагаа илэрхийлж байна.

62. Хороо Гишүүн улсыг хүүхдэд ээлтэй газрыг байгуулах олшруулах талаар, дараах зүйлийг хийхийг уриалж байна.

(а) Олон нийт, сургууль, хүүхдийн байгууллага болон орон нутгийн бусад нөөц бололцоог ашиглан хороо, сумдад хүүхдийн тоглоомын талбай, хүүхэд залуучуудын төвийг байгуулах,

(б) Гэр бүлээрээ чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх боломжтой газрын тоог олшруулах.

7. Онцгой хамгааллын арга хэмжээ (Конвенцийн 22; 30; 38; 39; 40; 37 (b)-(d); 32-36 дугаар зүйл)

Орогнол хүсэгч болон дүрвэгч хүүхэд

63. Дүрвэгчийн статустай холбоотой 1951 оны Конвенц болон түүний 1967 оны Протоколд нэгдэн орох Гишүүн улсын эрмэлзэлийг Хороо үнэлж байгаа ч, үүнийг ажил хэрэг болгохоор авсан алхмууд удаан байгаад сэтгэл дундуур байна. Шилжин нүүгч, дүрвэгч, орогнол хүсэгчдийн хүүхдийн талаар мэдээлэл байхгүй байгаад Хороо харамсаж байна.

64. Дүрвэгчийн статусийн тухай 1951 оны Конвенц болон түүний 1967 оны Нэмэлт Протоколыг соёрхон батлахыг Хороо Гишүүн улсад дахин (2005, 57 заалт) зөвлөж байна. Цаашлаад, Конвенцийн 22-р зүйл болон бусад холбогдох заалтыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр Гишүүн улсад буй орогнол хайгч, дүрвэгч хүүхдийг хамгаалж, халамжлах, мөн тэдэнд эрүүл мэнд, нийгмийн үйлчилгээ, боловсролын хүртээмжийг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай бүх арга хэмжээг авахыг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна. Цогц бодлого боловсруулахад хөтөч болохуйц нарийвчилсан тоо баримтыг авахын тулд орогнол хүсэгч болон дүрвэгч хүүхдийн талаар мэдээллийн сан байгуулахыг зөвлөж байна. Цагаач ажилчид болон тэдний гэр бүлийнхний эрхийн конвенцийг соёрхон батлахыг мөн зөвлөж байна.

Хүүхдийн хөдөлмөр болон эдийн засгийн мөлжлөг

65. Зарим нэг дотоодын хууль тогтоомж, тэр дундаа албан боловсрол болон ажил эрхлэх насны доод хязгаарыг заасан хууль тогтоомж нь хоорондоо зөрөлдөж байгаа талаар өмнөх дүгнэлт зөвлөмждөө дурдаж байснаа дахин сануулж байна. Мөн тайлангийн хугацаанд хүүхдийн хөдөлмөр эрхлэлт тэр дундаа хүнд хортой хөдөлмөр эрхлэлт өссөн явдалд санаа зовниж байна.

Цаашлаад, хүүхэд хөдөө аж ахуй, уул уурхайн салбар, цирк зэрэг газарт ажиллан, сургуулиас завсардаж байгаа, хөдөлмөрийн тэвчишгүй хэлбэрт өртөх, алт угаахад ашигладаг химийн бодист хордох, ажлын байр дээр бэртэж гэмтэх явдал их байхад тэдэнд хүрч буй нийгмийн үйлчилгээний хүртээмж хязгаарлагдмал байгаад харамсаж байна.

66. Хүүхдийн хөдөлмөрийн сөрөг үр дүнг шийдвэрлэх, хянах талаар яаралтай арга хэмжээ авахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна.

- (а) Хүүхдийн хөдөлмөрийн хортой хүнд хэлбэртэй тэмцэх,
- (б) Энэхүү Конвенц болон ОУХБ-ын холбогдох Конвенцүүдтэй зөрчилдөж буй хууль тогтоомжид шаардлагатай нэмэлт өөрчлөлтийг хийх,
- (в) Хүүхдийн хөдөлмөрийн сөрөг үр дагаврын талаар мэдээлэл олгох компани ажил зохион явуулах,
- (г) Хөдөлмөр эрхэлдэг бага насны хүүхдийг албан бус сургалтад, том хүүхдийг чадваржуулах сургалтад хамруулах,
- (д) НҮБ-ын Хүүхдийн Сан, ОУХБ-аас техникийн тусламж үргэлжлүүлэн авах.

Гудамжны нөхцөлд байгаа хүүхэд

67. Хүүхдийг гудамжинд гарч амьдрахаас сэргийлэх талаар Гишүүн улсын зүгээс хэрэгжүүлсэн хүчин чармайлтыг үнэлэхийн зэрэгцээ, хот, суурин газар шинээр бий болж буй гэр хорооллын хүүхдээс гудамжны хүүхдийн тоо өсөж байгаад сэтгэл зовниж байна. Хүүхэд гудамжинд гарч буй шалтгааны тухай мэдээлэл байхгүй, цаашлаад найдвартай статистик тоо баримт байхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна. Хүүхдүүдийг гудамжнаас холдуулахын тулд цагдаа нар дарамт үзүүлж байгаад харамсаж байна.

68. Хүүхдийг гудамжинд гарахад нөлөөлж буй үндсэн шалтгааныг ойлгох, эдгээр шалтгааныг арилгахын тулд нөхцөл байдлыг үнэлэх, гудамжны хүүхдийн хэрэгцээг шийдвэрлэхийн тулд эмзэг бүлгийн болон хамгаалал шаардлагатай хүүхдийн талаар яаралтай судалгаа хийх, хэрэгжүүлж байгаа хөтөлбөр төслүүдийг нэгтгэн дүгнэхийг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Хороо Гишүүн улсад дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Цагдаагийн оролцооноос өөр хувилбараар нөхөн сэргээх, гэр бүлд нь эргэн нэгтгэх зэрэг хэлбэрээр гудамжны нөхцөлд амьдарч байгаа хүүхдүүдийн эрхийг хамгаалах, дуу хоолойгоо сонсгох эрхийг баталгаажуулах зэрэг хүүхдийн эрхэд суурилсан цогц бодлого боловсруулах;

(б) Гудамжны нөхцөлд амьдарч буй хүүхдийн эрхийн талаар мэдлэг дээшлүүлэх;

(в) Нийгэм олон нийт, цагдаагийн ажилтан, нийгмийн ажилтан, хэвлэл мэдээллийн ажилтан, зэрэг гудамжны хүүхэдтэй ажилладаг бүх мэргэжилтний чадварыг сайжруулах;

(г) Цагдаа нарыг хүүхдийн эрх, хамгааллын талаарх сургалтад хамруулах.

Бэлгийн мөлжлөг болон хүчирхийлэл

69. Хүүхдийг эрсдэлд оруулж буй үндсэн шалтгаан, хүчин зүйлийн талаар судалгаа хийх, баримт хөтлөх зэргээр хүүхдийг бэлгийн мөлжлөгөөс сэргийлэх үндэсний хэмжээний цогц бодлого боловсруулах талаар Засгийн газрын хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг талархан хүлээн авч байна. Хэдий тийм ч, бэлгийн мөлжлөгийн хохирогч болсон хүүхдүүд, тэр дундаа охидтой гэмт хэрэгтэн мэт

харьцаж, хамгааллын хангалттай үйлчилгээ үзүүлэхгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байгаагаа тэмдэглэж байна. Цаашлаад, буруутан этгээдийг мөрдөн шалгах, яллах явдал дутагдалтай байгаад сэтгэл зовниж байна.

70. Хороо Гишүүн улсад дараах зүйлийг зөвлөж байна.

(а) Хүүхэд тэр дундаа охидыг бэлгийн мөлжлөгт өртөхөөс сэргийлэх талаар авч буй арга хэмжээг бэхжүүлэх;

(б) Хохирогч нарыг хамгаалж, тэднийг зохих ёсоор нөхөн сэргээх, эргэн нийгэмшүүлэх үйлчилгээ хөтөлбөрт хамруулж, тэднийг гэмт хэрэгтэн мэт үзэхгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлэх;

(в) Бэлгийн хүчирхийллийн хохирогч нарын талаарх гэр бүлийн гишүүдийн ойлголтыг дээшлүүлж, тухайн асуудлаар ирсэн өргөдөл гомдлыг хүүхдэд мэдрэмжтэй, тэдний нууцыг хадгалсан байдлаар хэрхэн мөрдөн байцааж, хянах талаар хууль сахиулах ажилтан, нийгмийн ажилтан, шүүгч, прокурор нарыг чадваржуулах сургалтад хамруулах;

(г) Байгууллагуудын дунд мэдээлэл солилцох, тоо баримт цуглуулах байдлыг сайжруулах;

(д) Нөхөн сэргээх тусламжийг нэн тэргүүнд тавьж, хохирогч хүүхдэд боловсрол олгох, сургалтад хамруулах, сэтгэл зүйн тусламж үзүүлэх, зөвлөгөө өгөх;

(е) Бэлгийн хүчирхийлэл болон мөлжлөгтэй холбоотой бүртгэгдсэн гэмт хэргийг зохих ёсоор мөрдөн байцааж, буруутай этгээдийг шийтгэх.

71. Хүүхдийг хил дамнуулан худалдахтай тэмцэх талаар Гишүүн улсын авсан арга хэмжээг сайшаахын зэрэгцээ, бэлгийн мөлжлөг болон уул уурхайн салбарт ажиллуулах болон бусад хэлбэрийн мөлжлөгт ашиглах зорилгоор хүүхдийг хохироох асуудал Гишүүн улсад байсаар байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Хүнийг хил дамнуулан худалдах хэрэг, түүний хамрах хүрээний талаар найдвартай мэдээлэл дутмаг, хүн хил дамнуулан наймаалахаас сэргийлэх, хохирогч нарыг хамгаалж, тусламж үзүүлэх үйлчилгээг төсвөөс бараг санхүүжилт авалгүй зөвхөн ТББ, олон улсын байгууллагууд бие даан хийж байгаад Хороо сэтгэл зовж байна.

72. Хороо өмнөх дүгнэлт зөвлөмжид багтсан зөвлөмж (2005, 65 заалт)-ийг дахин өгч, дараах зүйлийг хэрэгжүүлэхийг Гишүүн улсаас шаардаж байна.

(а) Хүүхдийг хил дамнуулан болон улс хооронд худалдахаас хамгаалах бүх арга хэмжээг авах;

(б) Хүйсээр ялгаварлан гадуурхах ба ядуурал зэрэг хил дамнуулан хүүхэд худалдахын үндсэн шалтаануудыг шийдвэрлэх, хүч чармайлтыг бэхжүүлэх;

(в) Хүүхэд худалдах, хил дамнуулан худалдах хэргийн хохирогч болсон хүүхэд нийгэм сэтгэл зүйн цогц тусламж үзүүлэх чиглэлээр бодлого, хөтөлбөр боловсруулах, нөхөн сэргээх, эргэн нийгэмшүүлэх үйлчилгээнд хамруулахад хангалттай хэмжээний хөрөнгө мөнгө хуваарилах;

(г) Хүүхдийн худалдаа, хил дамнуулан худалдаалахтай холбоотой тоо баримт, нарийвчлалсан мэдээллийг цуглуулах, хэрэгжүүлэх тогтолцоог бүрдүүлэх;

(д) Холбогдох байгууллагатай хамтран урьдчилан сэргийлэх, ойлголт дээшлүүлэх арга хэмжээг авах.

Тусламжийн утас

73. Одоогийн байдлаар хүүхдэд зориулсан утсаар тусламж үзүүлэх үйлчилгээг хэд хэдэн ТББ зохион байгуулж байгаад талархаж байна. Хэдий тийм ч, олон улсын стандартад нийцсэн, сайн ажиллагаатай, үнэ төлбөргүй, улс даяар үйл ажиллагаа явуулдаг тусламжийн утас байхгүй байгааг буруушааж байна.

74. Хороо Гишүүн улсад тусламжийн утсыг сайжруулахыг зөвлөж байна. Үүнд:

(а) Гишүүн улсын бүх сум, хороо, багт 24 цаг холбогдох боломжтой, 3 оронтой дугаар бүхий үнэ төлбөргүй утсыг хуваарилж өгөх;

(б) Ойлголт дээшлүүлэх сургалт, чадвар бэхжүүлэх үйл ажиллагаанд хангалттай хэмжээний санхүүжилтийг хуваарилах;

(в) Хүүхдэд туслах зорилготой тусламжийн утасны үйлчилгээг тогтмол ажиллуулах нөөц бололцоогоор хангах.

Гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхдийн асуудлыг зохицуулах

75. Урьдчилан хорих байранд байх хуулиар зөвшөөрөгдсөн хугацааг “Хүүхдийн хэрэг эрхлэх хороо” болон “Гэр хүрээ төв”ийн дэмжлэгтэйгээр хязгаарласан, анх удаа гэмт хэрэг үйлдэж буй хүүхдийн ялын доод хэмжээг багасгасан зэрэг хүүхдийн эрхийг хамгаалах эрх зүйн хүрээг сайжруулах тал дээр Гишүүн улсын хийсэн хүчин чармайлтыг Хороо үнэлж байна. Гэвч, Хороо дараах зүйлд санаа зовнисоор байгаагаа илэрхийлье.

(а) Хүүхдийн урьдчилсан хорих байрны нөхцөл муу, ялангуяа урьдчилан хорих хугацаанд цагдаа нар хүч хэрэглэдэг, хэргийг хүчээр хүлээлгэдэг, цагдаагийн хорионд хүүхдийг томчуудтай хамт байлгадаг талаар их хэмжээний гомдол ирж байгаа;

(б) Ихэнх орон нутагт гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхэдтэй ажилладаг мэргэжсэн шүүгч, шүүх дутмаг;

(в) Гэмт хэрэг үйлдсэн хүүхдийг эргэн нийгэмшүүлэх үйлчилгээ, тусламж хангалтгүй, саатуулагдаж буй хүүхдэд боловсрол олголтгүй зөвхөн шийтгэхээ урьтал болгож, залхаан цээрлүүлэх хандлагыг ашиглаж байгаа.

76. Гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхдийг шүүх тогтолцоог Конвенц, тэр дундаа 37, 40, болон 39 дүгээр зүйл болон Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагаас гаргасан “Насанд хүрээгүй хүмүүсийн хэргийг шүүн таслах ажиллагаа явуулахтай холбоотой наад захын дүрэм” (Бээжингийн дүрэм), “Насанд хүрээгүй хүмүүсийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх талаар Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын зөвлөмж” (Риядын үндсэн зарчим), “ Эрх чөлөө нь хязгаарлагдсан хүүхдийг хамгаалах тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын журам”, “Гэмт хэргийн улмаас хуулийн системд байгаа хүүхдэд үзүүлэх арга хэмжээний тухай” Венын дүрэм зэрэг гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхдийн талаарх Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын бусад стандарттай нийцүүлэхийг Гишүүн улсад Хороо дахин зөвлөж байна. Энэ талаар Оролцогч улс:

(а) Урьдчилан хорих байранд байгаа хүүхдэд хүчээр хэрэг хүлээлгэхгүй байх, цагдаагийн хүчирхийлэлд өртүүлэхгүй байх, насанд хүрсэн хүнтэй хамт хорихгүй байх зэргээр тэнд хоригдож байгаа хүүхдийн эрхийг хамгаалах;

(б) Гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхдийн асуудал шийддэг мэргэшсэн шүүхийг бүс нутаг бүрд байгуулж, тэнд тусгай бэлтгэгдсэн шүүгчийг томилох;

(в) Хуулийн системд байгаа, хэрэгт өртсөн хүүхэдтэй ажилладаг бүх мэргэжилтэнг хүүхдэд ээлтэй олон улсын стандартын сургалтад хамруулах;

(г) Эрх чөлөө нь хязгаарлагдсан хүүхдийн эрхийг хамгаалах, хоригдож байгаа үеийн нөхцөл байдалд хяналт тавих, гэмт хэргийн улмаас хоригдож байгаа хүүхдийг гэрийнхэнтэй тогтмол уулзаж байх боломжоор хангах;

(д) Аль болохоор тэнсэн харгалзах, зөвлөгөө өгөх, олон нийтэд тустай үйл хэрэглэх, гэмт хэрэг гарахад нөлөөлсөн нийгмийн хүчин зүйлийг арилгах замаар насанд хүрээгүй хүүхдийн гэмт хэргийн асуудлыг шийдвэрлэхдээ Конвенцид тусгасан олон талт цогц арга зүйг ашиглах;

(е) Мөрдөн байцаалтын эхний үед хүүхдийг эрх зүйн болон бусад тусламжаар хангах;

(ё) Бүх хүүхдийг нийгмийн суурь үйлчилгээгээр хангах;

(ж) Хүүхдийн гомдлыг хүлээн авч шалгах хүртээмжтэй, бие даасан, хүүхдэд мэдрэмжтэй тогтолцоог бий болгож, хүүхдийн эрхийг зөрчсөн хууль сахиулах байгууллагын ажилтан болон хорихын хянагч нарын хэргийг мөрдөн байцааж, шүүхээр шийдвэрлэж, ял оноох;

(и) Хүүхдийн гэмт хэргийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг НҮБ-ын Байгууллага Хоорондын Цэцээс гэмт хэрэгт холбогдсон хүүхдийн чиглэлээр техникийн тусламж хүсэх, тэндээс явуулдаг цагдаагийн сургалтад хамрагдах;

(й) Хүнийг тарчлаан зовоох, харгис, хүнлэг бусаар шийтгэхийн эсрэг 1984 оны Конвенцийг соёрхон батлах талаар анхаарах, тарчлаан зовоох, харгис, хүнлэг бусаар шийтгэх явдалтай тэмцэх талаар зохих арга хэмжээ авах.

Гэмт хэргийн хохирогч, гэрчийг хамгаалах

77. Гишүүн улс зохих хууль тогтоомж, эрх зүйн хүрээгээр дамжуулан хүчирхийлэл, гэр бүлийн хүчирхийлэл, бэлгийн болон эдийн засгийн мөлжлөг, хүүхэд хулгайлах, хил дамнуулан худалдаалах хэргүүдийн хохирогч болон гэрч хүүхэд бүрийг Конвенцид заасны дагуу хамгааллаар хангах, ингэхдээ Шүүх тогтолцоон дахь гэмт хэргийн хохирогч болон тэр хүүхэдтэй холбоотой асуудлаар Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын зөвлөмж (2005 оны 7 дугаар сарын 22-ны өдөр Эдийн Засаг Нийгмийн Зөвлөлийн шийдвэр 2005/20-т хавсаргасан)-ийг бүрэн дагаж мөрдөхийг Хороо зөвлөж байна

8. Олон улсын хүний эрхийн гэрээ хэлэлцээрийг соёрхон батлах

78. Цагаач ажилчин бүрийн болон тэдний гэр бүлийн эрхийг хамгаалах олон улсын конвенц, Хүнийг ор сураггүй болгохоос хамгаалах олон улсын Конвенц, Хүнийг тарчлаан зовоох, харгис, хүнлэг бусаар шийтгэхийн эсрэг Конвенцийн Нэмэлт Протокол, Иргэний болон улс төрийн эрхийн гэрээний Нэмэлт Протокол, Эдийн засаг, нийгэм, соёлын эрхийн талаарх олон улсын гэрээний Нэмэлт Протокол зэрэг хараахан нэгдэн ороогүй НҮБ-ын хүний эрхийн үндсэн гэрээ хэлэлцээр болон тэдгээрийн Протоколыг Гишүүн орон соёрхон батлахыг Хороо зөвлөж байна.

9. Зөвлөмжийг түгээх, хэрэгжүүлэх

Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх

79. Энэхүү зөвлөмжийг бүрэн хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авах, тэр дундаа зөвлөмж нь Улсын Их Хурал, Засгийн газар, яам агентлагуудын дарга нар болон, түүнтэй адилтгах өндөр зэрэглэлийн албан тушаалтан, Аймаг, Нийслэлийн Засаг дарга, Иргэдийн хурлын дарга нарт хүрсэн, тэдний үйл ажиллагаанд тусгалаа олсон байхаар бүх арга хэмжээг авахыг Хороо зөвлөж байна.

Түгээх

80. Конвенцийн хэрэгжилт, хяналтын талаар мэтгэлцээн өрнүүлж мэдлэг дээшлүүлэх үүднээс Монгол улсын гурав ба дөрөвдүгээр тайлан, бичгээр өгсөн хариулт болон дүгнэлт зөвлөмжийг олон нийт, иргэний нийгэм, хүүхэд залуус, тэдний байгууллага, мэргэжлийн албад зэрэг нийгмийн бүхий л хүрээнд түгээх.

Дараагийн тайлан

81. Гишүүн улс тав дахь тайлан илтгэлээ 2014 оны 10 дугаар сарын 20 өдөр Хороонд өргөн барихыг хүсэж байна. Дараагийн тайлан илтгэл нь 120 хуудсаас (CRC/C/118, 2002) илүүгүй байх ёстой бөгөөд Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн хоёр Нэмэлт Протоколын хэрэгжилтийн мэдээллийг үүнд багтаасан байна.

82. 2006 оны 6 дугаар сард хүний эрхийн гэрээ хэлэлцээрийн 5 дугаар Хороо Хоорондын хурлаар батлагдсан “Ердийн баримт бичиг болон гэрээ хэлэлцээр бүрт зориулсан баримт бичиг боловсруулах тухай зөвлөмжийг багтаасан олон улсын хүний эрхийн гэрээ хэлэлцээрийн тайланг өгөх зөвлөмж”-д (HRI/MC/2006/3)заасан баримт бичиг бүрдүүлэх шаардлагын дагуу тайлангаа боловсруулж өргөн барихыг Хорооны зүгээс хүсч байна.

----oOo----

**ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙН ХОРООНЫ ДҮГНЭЛТ ЗӨВЛӨМЖ
ХҮҮХДИЙГ ЗЭВСЭГТ МӨРГӨЛДӨӨНД ОРОЛЦУУЛАХЫН ЭСРЭГ
НЭМЭЛТ ПРОТОКОЛ-2010**

Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Хүүхдийг зэвсэгт мөргөлдөөнд оролцуулахын эсрэг Нэмэлт Протоколын наймдугаар зүйлийн дагуу Гишүүн орны өргөн барьсан тайлангийн зөвлөмж

Зөвлөмж: Монгол Улс

1. Хүүхдийн Эрхийн Хороо нь 2010 оны нэгдүгээр сарын 12, 13-нд болсон 1458, 1460 дүгээр хуралдаанаар (CRC/C/SR. 1458 болон CRC/C/SR. 1460), Монгол Улсын анхны илтгэлийг (CRC/C/OPAC/MNG/1) хэлэлцэж, 2010 оны нэгдүгээр сарын 29-ны өдрийн 1501 дүгээр хуралдаанаар дараах зөвлөмжийг гаргав.

Оршил

2. Тус Хороо нь Монгол улсын анхны тайлан илтгэл ирүүлсэн болон асуултад хариу өгсөн явдалд талархаж байна. Мөн өндөр хэмжээний төлөөлөгчид ирж уулзсанд талархаж буйгаа илэрхийлье. Гэхдээ, Гишүүн улсын тайлан илтгэл нь Протоколын илтгэл бичих тухай шинэчилсэн удирдамжийг мөрдөөгүй, хэт товч, төлөөлөгч нарын дунд Хууль зүй Яам болон Батлан Хамгаалахын Яамны төлөөлөл байлцаагүй явдалд харамсаж байна.
3. Гишүүн улс энэхүү дүгнэлт зөвлөмжийг, 2010 оны нэгдүгээр сарын 29-ний өдөр гаргасан CRC/C/MNG/CO/3-4-д багтсан Гишүүн улсын нэгтгэсэн гурав дөрөвдүгээр тайлан илтгэлийн дүгнэлт, зөвлөмжийн хамт уншихыг сануулж байна.

А. Эерэг хүчин зүйл

4. Монгол Улс хууль (Монгол Улсын иргэний цэргийн үүргийн болон цэргийн албан хаагчийн эрх зүйн байдлын тухай хууль, 9 дүгээр зүйл, 2 дугаар заалт)-даа 18-аас доош насны хүнийг цэрэг таталгад албадан хамруулахгүй байхаар заасныг Хорооноос талархан хүлээн авч байна.
5. Гишүүн улс дараах олон улсын эрх зүйн актуудыг соёрхон баталсанд Хороо талархаж байна:
  - (а) 2003 онд Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн Хүүхдийг худалдах, хүүхдийн биеийг үнэлэх, хүүхдийг садар самуунд сурталчлахын эсрэг Нэмэлт Протокол;
  - (б) 2001 оны есдүгээр сард Хүүхдийн хөдөлмөрийн тэвчишгүй, хүнд хэлбэрийг устгах ОУХБ-ын 182 дугаар Конвенц;
  - (в) 2002 онд Олон улсын гэмт хэргийн шүүхийн талаарх Ромын дүрэм

I. Холбогдох зарчмын асуудал болон зөвлөмж

Түгээх болон сурталчлах

-
6. Нэмэлт Протоколыг Монгол хэлээр орчуулж, үүнийгээ зэвсэгт хүчин, хүүхдийн байгууллагын ажилтнуудад тараах үйл хэрэгт оруулсан Гишүүн орны хүч чармайлтыг Хороо талархан тэмдэглэж байна. Гэвч олон нийтийн дунд Протоколын зарчим заалтын талаар мэдлэг, мэдээлэл дутмаг байгаад сэтгэл дундуур байна.
  7. Протоколын 6 дугаар зүйлийн 2-т заасны дагуу, Гишүүн улс энэхүү Протоколыг олон нийт, тэр дундаа хүүхэд болон тэдний эцэг эхчүүдэд өргөн хүрээнд таниулах талаар хүч чармайлтаа нэмэгдүүлэхийг Хорооноос зөвлөж байна.

Сургалт

8. Монголын энхийг сахиулагч нарт Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенц болон түүний Нэмэлт Протокол зэрэг олон улсын хүний эрх болон хүмүүнлэгийн стандартын талаар сургалт явуулж байгаа талаарх мэдээллийг Хороо талархан хүлээн авч байна. Хэдий тийм ч, шүүх тогтолцоонд ажиллаж буй хүмүүс, хууль сахиулах байгууллагын ажилтнууд, Монголын зэвсэгт хүчнийхэнд зориулж Протоколын зүйл заалтын талаар системтэй сургалт явуулахгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.
9. Протоколын зүйл заалтын талаар зэвсэгт хүчнийхэнд зориулсан сургалтын арга хэмжээг зохион байгуулах ажлаа сайжруулахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Прокурор, хуульч, шүүгч, хууль сахиулах ажилтан, нийгмийн ажилтан, эрүүл мэндийн ажилтан, багш, хэвлэл мэдээллийн ажилтан, аймаг орон нутгийн засаг дарга нар зэрэг хүүхэдтэй ажилладаг холбогдох мэргэжлийн бүлэгт зориулж Протоколын зүйл заалтын талаар сургалтын хөтөлбөр боловсруулах ажлаа сайжруулахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна.

II. Урьдчилан сэргийлэх

Цэргийн сургууль

10. Батлан Хамгаалахын Их Сургууль, хөгжмийн сургууль, хилийн тусгай бүс, хороонд байгаа сурагч нараас гаргаж болох гомдлыг шийлвэрлэх бие даасан механизм байхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.
11. Цэргийн сургуульд сурдаг хүүхдүүд хүүхдийн эрхийн зөрчлийн талаар бие даан гомдол мэдүүлэх, түүнийг нь хянах шалгах механизмыг хүртээмжтэй болгохыг Хороо зөвлөж байна.

Энх тайвны боловсрол

12. Хүний эрхийн болоод энх тайвны боловсролыг хүүхдийн сургалтын хөтөлбөрт багтаах зэргээр энх тайван, харилцан ойлголцол, итгэлцлийн орчинг бүрдүүлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаагаа бэхжүүлэхийг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна.

III. Хориглосон болон бусад арга хэмжээнүүд

Эрүүгийн хууль тогтоомж болон дүрэм журам

13. Гишүүн орны Эрүүгийн хууль нь зэвсэгт мөргөлдөөнд хүүхдийг татан оролцуулахыг хориглох зэрэг Протоколын заалтуудын зарим хэсгийг

хэрэгжүүлж байгаа ч гэсэн хүүхдийг дайны үйл ажиллагаанд оролцуулахгүй байх талаар тусгай эрх зүйн заалт байхгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

14. **Хороо Гишүүн улсад дараахь зүйлүүдийг зөвлөж байна.**

(a) **Гишүүн улс өөрийн хууль тогтоомждоо Нэмэлт Протоколын заалтыг зөрчин** хүүхдийг дайны үйл ажиллагаанд дайчлах, оролцуулах нь гэмт хэрэг мөн гэж нарийвчлан тусгах

(b) **Цэргийн ёс зүйн хэм хэмжээ, гарын авлага, цэргийн дүрэм журам нь Нэмэлт Протоколын заалт зарчимтай нийцэж буйг баталгаажуулах**

IV. Олон улсын хамтын ажиллагаа тусламж

Олон улсын хамтын ажиллагаа

15. Гишүүн улс Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын энхийг сахиулах үйлсэд идэвхтэй хувь нэмэр оруулж байгаад Хороо талархаж байна.

16. **Зэвсэгт мөргөлдөөнд оролцож буй хүүхдийн эрхийн талаар Гишүүн орны зэвсэгт хүчний бие бүрэлдэхүүн бүрэн дүүрэн мэдлэгтэй байж, цэргийн ажилтнууд өөрсдийн үүрэг хариуцлагыг мэдэж байгаа эсэхэд анхаарахыг Хороо зөвлөж байна.**

V. Зөвлөмжийн түгээх болон хэрэгжүүлэх

Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх

17. **Энэхүү зөвлөмжийг бүрэн хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авах, тэр дундаа зөвлөмж нь Улсын Их Хурал, Батлан Хамгаалах яам, аймаг нийслэлийн Засаг дарга, иргэдийн хурлын дарга нарт хүрсэн, тэдний үйл ажиллагаанд тусгалаа олсон байх бүх арга хэмжээг авахыг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна.**

Түгээх

18. **Нэмэлт Протокол болон түүний хэрэгжилт, хяналтын талаар мэтгэлцээн өрнүүлж мэдлэг дээшлүүлэх үүднээс Гишүүн улсын гурав, дөрөвдүгээр тайлан, бичгээр өгсөн хариулт болон дүгнэлт зөвлөмжийг олон нийтэд хүртээх.**

VI. Дараагийн тайлан

19. **Конвенцийн 44 дүгээр зүйлийн дагуу, Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн хэрэгжилтийн талаарх тав дахь тайлан илтгэлийг өгөхдөө 8 дугаар зүйлийн 2 дугаар заалтын дагуу энэхүү Нэмэлт Протоколын хэрэгжилтийн талаарх нэмэлт мэдээллийг оруулахыг Гишүүн улсаас хүсч байна.**

**ХҮҮХДИЙН ЭРХИЙН ХОРООНЫ ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ
“ХҮҮХДИЙГ ХУДАЛДАХ, ХҮҮХДИЙН БИЕИЙГ ҮНЭЛЭХ,
ХҮҮХДИЙГ САДАР САМУУНД СУРТАЛЧЛАХЫН ЭСРЭГ”
НЭМЭЛТ ПРОТОКОЛ-2010**

Нэгдсэн Үндэстний
Байгууллага

CRC/C/OPSC/MNG/CO/1

Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенц

2010 оны 1 дүгээр сарын 29
Эх хувь: Англи хэл дээр

Хүүхдийг худалдах, хүүхдийн биеийг үнэлэх, хүүхдийг садар самуунд сурталчлахын эсрэг Хүүхдийн Эрхийн тухай конвенцийн Нэмэлт Протоколын 12(1) дүгээр зүйлийн дагуу Гишүүн орны өргөн барьсан анхдугаар тайлангийн зөвлөмж

Зөвлөмж: Монгол Улс

1. Хүүхдийн Эрхийн Хороо нь Монгол Улсын анхны илтгэлийг (CRC/C/OPSC/MNG/1) 2010 оны 1 дүгээр сарын 12, 13 болсон 1458, 1460 дүгээр хуралдаанаар (CRC/C/SR. 1458 болон CRC/C/SR. 1460), хэлэлцэж, 2010 оны 1 дүгээр сарын 29-ны өдрийн 1501 дүгээр хуралдаанаар дараахь зөвлөмжийг гаргав.

Оршил

2. Монгол улсын анхны тайлан илтгэл болон Хорооны тавьсан асуулгад хариулт өгсөн явдалд Хороо талархаж байна. Мөн өндөр хэмжээний төлөөлөгчид хүрэлцэн ирж үр дүнтэй уулзалт хийсэн явдалд талархаж буйгаа илэрхийлье. Гэвч, Гишүүн улсын тайлан илтгэл нь Протоколын илтгэл бичих тухай шинэчилсэн удирдамжийг мөрдөөгүй, төлөөлөгч нарын дунд Хууль зүйн яамны төлөөлөл байлцаагүй явдалд харамсаж байна.
3. Энэхүү дүгнэлт зөвлөмжийг, 2010 оны 1 дүгээр сарын 29-ний өдөр гаргасан CRC/C/MNG/CO/3-4-д багтсан Гишүүн улсын нэгтгэсэн гурав дөрөвдүгээр тайлан илтгэлийн дүгнэлт зөвлөмжийн хамт уншихийг Гишүүн улсад сануулж байна.

I. Ерөнхий дүгнэлт, зөвлөмж

A. Эерэг хүчин зүйлс

4. Иргэний нийгмийн байгууллага болон хүүхдүүд зэрэг холбогдох талуудыг энэхүү тайланг бэлтгэх үйл явцад оролцуулсан явдлыг Хороо талархан хүлээн авч байна.
5. Гишүүн улс дараахь олон улсын эрх зүйн актуудыг соёрхон баталсанд Хороо талархаж байна:
(а) 2006 онд Хүүхдийг Зэвсэгт Мөргөлдөөнд оролцуулахын эсрэг конвенцийн Нэмэлт Протокол

(b) 2001 оны 9-р сард Хүүхдийн Хөдөлмөрийн тэвчишгүй хүнд хэлбэрийг устгах ОУХБ-ын 182 дугаар Конвенц

(c) 2008 онд Үндэстэн дамнасан зохион байгууллалтай гэмт хэргийн эсрэг НҮБ-ын конвенцийн Хүнийг ялангуяа мэгтэйчүүд, хүүхдийг хил дамжуулан худалдахтай тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх, шийтгэл ноогдуулах тухай Нэмэлт Протокол

II. Мэдээллийн сан

Мэдээлэл цуглуулах

6. Хүүхдийг худалдах, хүүхдийн биеийг үнэлэх, хүүхдийг садар самуунд сурталчлах явдлын хамрах хүрээний талаар статистик мэдээлэл судалгаа хязгаарлагдмал байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.
7. Энэхүү Протоколд багтсан асуудлуудын талаар судалгаа хийж, хүйс, нас, нийгэм-эдийн засгийн гарал, газар зүйн байрлал, үндэсний цөөнх зэргээр тоо баримтыг нарийвчлан, бодлого хэрхэн хэрэгжиж байгааг үнэлэхэд шаардлагатай мэдээллийг системтэйгээр цуглуулж, дүгнэлт хийхийг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна. Гишүүн улс НҮБ-ын Хүүхдийн Сан зэрэг НҮБ-ын харъяа байгууллага, хөтөлбөрүүдээс энэ тал дээр тусламж авах боломжтой.

III. Протоколыг хэрэгжүүлэхээр авсан ерөнхий арга хэмжээ

Хууль тогтоомж

8. Монгол улс өөрийн хууль тогтоомждоо энэхүү Протоколын зарим зүйл заалтыг тусгасан талаар мэдээллийг Хороо талархан хүлээн авч байна. Гэвч, нарийвчилсан тодорхойлолт байхгүй, Протоколт заасан бүх гэмт үйлдлүүдийг бүгдийг нь оруулаагүй явдалд сэтгэл зовниж байна.
9. Гишүүн улс өөрийн орны хууль тогтоомжийг энэхүү Протоколын зарчим, зүйл заалттай уялдуулах үйл явцыг үргэлжлүүлж, бүрэн хэрэгжүүлэхийг Хороо зөвлөж байна.

Үндэсний хэмжээний үйл ажиллагааны төлөвлөгөө

10. Хүүхэд эмэгтэйчүүдийг бэлгийн мөлжлөгийн зорилгоор хил дамнуулан худалдахаас хамгаалах үндэсний хөтөлбөрийг 2005 онд Гишүүн улс баталсан явдлыг сайшааж байгаа хэдий ч уг хөтөлбөр нь энэхүү Протоколын бүх зүйл заалтыг хамарч чадаагүйд Хороо сэтгэл зовниж байна.
11. Хүүхэд эмэгтэйчүүдийг бэлгийн мөлжлөгийн зорилгоор хил дамнуулан худалдахаас хамгаалах үндэсний хөтөлбөрийг Протоколын бусад зүйл заалтаар өргөжүүлэн баяжуулж, үр дүнтэй хэрэгжүүлэх, үйл ажиллагааг нь зохих хэмжээний санхүү болон хүний нөөцөөр дэмжиж өгөхийг Хороо зөвлөж байна.

Зохицуулалт болон үнэлгээ

12. Хүүхэд эмэгтэйчүүдийг бэлгийн мөлжлөгийн зорилгоор хил дамнуулан худалдахаас хамгаалах үндэсний хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг хариуцсан үндэсний зөвлөлийн үйл ажиллагааг Хорооны зүгээс сайшаан тэмдэглэж

байна. Гэвч Зөвлөлийн үйл ажиллагааны гүйцэтгэлийг системтэйгээр үнэлдэг тогтолцоо байхгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна.

13. Үндэсний зөвлөл өөрийн бүрэн эрхээ үр дүнтэй хэрэгжүүлэхэд шаардалгатай бүх арга хэмжээг авах, ингэхдээ зохих санхүү болон хүний нөөцийг хуваарилахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна.

Мэдээлэл түгээх болон сургалт явуулах

14. Хүүхдийг бэлгийн хүчирхийллээс сэргийлэх, хүнийг хил дамнуулан худалдаалах гэмт хэргээс сэргийлэх талаар олон нийтэд зориулж ном товхимол, сурталчилгааны материал хэвлэх, сургалт хийх зэргээр энэхүү Протоколыг олон нийтэд таниулах ойлгуулах талаар Гишүүн улсын ТББ-уудтай хамтран хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг Хороо сайшаан дэмжиж байна. Гэвч Гишүүн улс энэхүү хүч чармайлтаа системтэй болгож илүү бэхжүүлэх шаардлага байгааг тэмдэглэж байна.

15. Хороо Гишүүн улсад дараахь зүйлүүдийг зөвлөж байна:

(а) Холбогдох бүх мэргэжилтнүүдэд Протоколын заалтын талаар сургалт явуулах, системтэй боловсрол олгох ажлаа үргэлжлүүлэн сайжруулах;

(b) Сургалтын хөтөлбөр, хүүхдэд тусгайлан зориулсан товхимол зэргийг ашиглан нийт хүн амдаа, тэр дундаа эцэг эх хүүхдүүдэд, Протоколын заалтын талаар мэдээллийг түгээх арга хэмжээгээ сайжруулах;

(c) Иргэний нийгэмтэй хамтран Протоколын 9(2) дугаар зүйлийн дагуу боловсрол, сургалт зэрэг үйл ажиллагаанд олон нийт тэр дундаа хүүхэд, хохирогч болсон охид хөвгүүдийг оролцохыг уриалах зэргээр энэхүү Протоколд заасан гэмт үйлдлийн хор хөнөөл, үүнээс урьдчилан сэргийлж болох арга замын талаар боловсрол олгох, сургалт явуулах зэрэг зохистой бүх аргыг хэрэглэн олон нийт, хүүхдүүдэд мэдээлэл олгох.

Нөөцийн хуваарилалт

16. Нэмэлт Протоколыг хэрэгжүүлэхэд Гишүүн орон тодорхой хэмжээний төсөв хуваарилсан талаарх мэдээллийг Хороо талархан хүлээн авч байна. Гэвч хуваарилсан төсөв нь хангалттай биш, Протоколын бүх зүйл заалтыг хамарч чадахгүй байгаад Хороо сэтгэл зовнисон хэвээр байна.

17. 2007 онд Конвенцийн 4 дүгээр зүйлийн талаар хийсэн Ерөнхий хэлэлцүүлгийн дараа өгсөн Хорооны зөвлөмжийг харгалзан үзэж, Протоколыг бүрэн дүүрэн хэрэгжүүлэхэд үндэсний хэмжээнд болон олон нутгийн хэмжээнд төсвийн хуваарилалтыг нэмэгдүүлэхийг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Хороо Гишүүн улсад мөн дараахь зүйлүүдийг зөвлөж байна:

(а) Орон нутагт урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, хохирогчийн бие мах бод болон сэтгэл санааны хохирлыг нөхөн сэргээх, эргэн нийгэмшүүлэх, Протоколд дурдсан гэмт үйлдлийг үйлдсэн этгээдийг яллах зорилго бүхий хөтөлбөр, төслүүдийг боловсруулах, хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай хэмжээний санхүү болон хүний нөөцөөр хангах.

(b) Гол тайланд өгсөн дүгнэлт зөвлөмжид (CRC/C/MNG/CO/3-4, 18 дугаар заалт, 2010 он 1 сар). тусгасан төсөвлөлтийн арга барилыг нэврүүлэх, хүний эрхийн сахин хамгаалах хандлагыг бий болгох.

Бие даасан байгууллагууд

18. Хүний эрхийн үндэсний Комисс нь Гишүүн улсын бүх хүүхдүүдэд хүрч ажиллаж чадахгүй байгаад Хороо сэтгэл зовниж байна. Мөн хүүхдүүд өөрсдөө гомдол мэдүүлэх боломжгүй байгаад харамсаж байна.
19. Хүний Эрхийн Үндэсний Комисс нь хүүхэд бүрт хүртээмжтэй байх, хүүхэд энэхүү Протоколд заасан болон бусад эрх нь зөрчигдсөн тохиолдолд гомдол мэдүүлэх боломжтой болгох талаар авч буй арга хэмжээгээ сайжруулахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Мөн Хүний Эрхийн Үндэсний Комисс нь хүүхдээс өөрсдөөс нь гомдол авах бүрэн эрхтэй, чадвартай болох нөхцөл бололцоогоор хангахыг зөвлөж байна.

IV. Хүүхдийг худалдах, биеийг нь үнэлүүлэх, садар самуунд сурталчлахаас урьдчилан сэргийлэх

20. Гишүүн улсад ядуурал, хүүхдийн бэлгийн хүчирхийлэл өсөж, цаашлаад энэ нь мөнгө олох зорилго бүхий бэлгийн мөлжлөгийг ихэсгэх хүчин зүйл болж байгаа талаар мэдээлэлд Хороо гүнээ сэтгэл зовниж байна.
21. Худалдах, биеийг нь үнэлэх, садар самуунд сурталчлах болон сеск аялал жуулчлалд хүүхэд өртөхөд нөлөөлж буй ядуурал, буурай хөгжил, соёлын хандлага зэрэг цаад шалтгааныг шийдвэрлэх зорилго бүхий төсөлд санхүү, хүний нөөц хуваарилах зэргээр зохих анхаарлаа үргэлжлүүлэн хандуулахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Үүнтэй холбогдуулан олон улс, тэр дундаа хөрш орнуудтайгаа хамтран ажиллах тал дээр авч буй арга хэмжээгээ өргөжүүлэхийг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна.

V. Хориглох болон бусад холбогдох асуудлууд

Одоо буй эрүүгийн болон байцаан шийтгэх хууль тогтоомж

22. Энэхүү Протоколын 2 болон 3 дугаар зүйлд нийцүүлэн Монгол улс өөрийн үндэсний хууль тогтоомжид хүүхдийг худалдах, биеийг үнэлүүлэх, садар самуунд сурталчлахыг бүрмөсөн хориглох талаар оруулж өгөөгүйд Хороо сэтгэл зовниж байна. Ялангуяа хүүхдийн биеийг үнэлүүлэх гэмт үйлдлийн тодорхойлолтыг энэхүү Протоколд заасны дагуу хууль тогтоомждоо нарийн заагаагүйгээс үүдэн олон хэргүүд зохих хэмжээнд шийдвэрлэгдэхгүй өнгөрөх тал байгаад сэтгэл зовниж байна.
23. Монгол улсын эрх зүйн тогтолцоо болон Протоколын хооронд байгаа уялдаагүй, ялгаатай байдлыг олж илрүүлэх арга хэмжээ авах Ингэхдээ Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын Хүүхдийн Сан болон бусад холбогдох олон улсын байгууллагаас тусламж авахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Энэхүү Протоколын 2 болон 3 дугаар зүйлийн дагуу хүүхдийг худалдах, биеийг үнэлүүлэх, садар самуунд сурталчлах бүх хэлбэрийг бүрэн хамруулан үндэсний хууль тогтоомждоо нэмэлт өөрчлөлт оруулах талаар бүх арга хэмжээг авахыг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна.

Хуулийн хамрах хүрээ

24. Монгол улсын хуулийн үйлчлэх хүрээ нь Протоколын 4-р заалтад нийцэж байгаа байх гэж Хороо үзэхийн зэрэгцээ Протоколд заасан гэмт хэрэг бүрийг хэрхэн шийдвэрлэх талаар тодорхой мэдээлллийг өгөөгүйд Хороо сэтгэл зовниж байна.
25. Протоколын 4-р заалттай бүрэн нийцүүлэн хүн худалдаалах гэмт хэргийн хувьд дотоодын хууль тогтоомж нь өөрийн орны нутаг дэвсгэр биш ч гэсэн үйлчилж байхаар хууль эрх зүйн шинэчлэлт хийхийг Хороо зөвлөж байна.

VI. Хохирогч хүүхдийн эрхийг хамгаалах

Энэхүү Протоколд хориглосон гэмт үйлдлийн хохирогч болсон хүүхдийн эрхийг хамгаалах талаар авсан арга хэмжээ

26. Нэмэлт Протоколд тусгасан гэмт үйлдлийн хохирогч болсон хүүхдүүдийг энэхүү Протоколын 8 дугаар зүйлийн дагуу хохирогч гэдэг утгаар нь зарим үед авч үзэхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна. Хороон нь эмэгтэйчүүд, охидыг бэлгийн зорилгоор мөлжих, хил дамнуулан худалдаалах явдлын тоо өссөөр байгаа, буруутай этгээдийг яллан шүүх үйл ажиллагааны түвшин бага байгаа зэрэгт санаа зовинж буйгаа 2008 оны 11 сард илэрхийлсэн Эмэгтэйчүүдийг алагчлах бүх хэлбэрийг устгах конвенцийн хороотой (CEDAW/C/MNG/CO/7, para. 27 and 28) дуу хоолойгоо нэгтгэж байна. Хохирогч хүүхдийн бие бялдрын болон сэтгэл санааны талаар нөхөн сэргээх, нийгэмшүүлэх үйлчилгээ нэн ховор байгаад санаа зовж буйгаа илэрхийлье.
27. **Хороо дараахь зүйлүүдийг гишүүн улсад зөвлөж байна.**
  - (a) Нэмэлт Протоколын 8 дугаар зүйлийн дагуу байцаан шийтгэх бүх үйл явцад хохирогч хүүхдүүдийг хуулиар хамгаалж, тэдний эрх ашгийг дээдлэн, хүүхдийн эрх ашгийг нэн тэргүүнд тавих талаар хуулинд өөрчлөлт оруулах. Ингэхдээ Шүүх үйл явцад Гэмт хэргийн хохирогч болон гэрч хүүхдийн асуудлыг харгалзах талаарх НҮБ-ын зааварчилгааг (ECOSOC Захирамж No. 2005/20) Гишүүн улс мөрдөх ёстой;
  - (b) Хохирогч хүүхдийн төлөө ажиллах эрх зүйн төлөөллийг сайжруулах зорилгоор зохих санхүү болон хүний нөөцийг хуваарилах талаар шаардлагатай бүх арга хэмжээг авах;
  - (c) Нэмэлт Протоколд тусгасан гэмт үйлдлийн хохирогч болсон хүүхдийг гэмт хэрэгтэн мэт үзэхгүй байж, шийтгэхгүй байх, тэднийг нийгмээс ялгаварлан дорд үзэхгүй байхыг баталгаажуулах;
  - (d) Нэмэлт Протоколын 9 (3) дүгээр зүйлтэй уялдуулан охид, хөвгүүд ялгалгүй хохирогч бүх хүүхдийг бие бялдар, сэтгэл санааны талаар бүрэн нөхөн сэргээх, нийгэмшүүлэхэд чиглэсэн үйлчилгээг хангалттай байлгахад анхаарах;
28. Хүүхдийг худалдах, биеийг үнэлүүлэх, садар самуунд сурталчлах үйл явц болон хохирогч хүүхэд цагдаагийн байгууллагаар дамжин хууль сахиулах байгууллагад бүртгэгдснээс эхлэн хүүхдийг нөхөн сэргээх хүртэл үйл ажиллагаанд судалгаа шинжилгээ хийж хуулийн болон нийгмийн үйлчилгээний тогтолцоонд ямар саад бэрхшээл байна вэ гэдгийг илрүүлэх, судалгааны дүгнэлтэд үндэслэн үр дүнтэй цогц бодлого боловсруулж хэрэгжүүлэхийг Хороо зөвлөж байна.
29. Хохирогч хүүхдүүдэд туслах хүүхдийн яаралтай дуудлагын утасны тоо болон хүртээмжийг нэмэгдүүлэхийг Хороо Гишүүн улсад зөвлөж байна. Үүнтэй

холбогдуулан, хүүхэд энэхүү утасны талаар мэдээлэлтэй байж, эдгээр утас нь хүүхэд уруу чиглэсэн байх, ТББ, цагдаа мөн түүнчлэн эрүүл мэнд нийгмийн ажилтантай хамтран ажиллах талаар Гишүүн улсыг хичээл зүтгэл гаргахыг Хорооноос зөвлөж байна.

- Хохирогчдод нөхөн сэргээх болон эргэн нийгэмшүүлэх үйлчилгээ үзүүлэх
30. Протоколд тусгасан гэмт үйлдлийн хохирогч хүүхэд зэрэг хамгийн эмзэг хүүхдүүдэд халамж, хамгаалал дэмжлэг үзүүлэх тал дээр иргэний нийгмийн хийсэн бахархууштай үйл ажиллагааг Хороо сайшаан хүлээн авч байна. Гэвч аймаг, орон нутгийн түвшинд хохирогч хүүхдийн эрх болон хэрэгцээг илүү цогц, зохистой байдлаар шийдвэрлэдэг системтэй, зохицуулалт бүхий механизм байхгүй байгаад сэтгэл зовниж байна.
31. Хороо дараах зүйлүүдийг Гишүүн улсад зөвлөж байна.
- (а) Протоколд хориглосон гэмт үйлдлийн хохирогч болсон хүүхдүүдтэй ажилладаг хүмүүсийг энэхүү протоколын 8 (4) дугаар зүйлд заасны дагуу зохих сургалт, тэр дундаа эрх зүй сэтгэцийн эрүүл мэндийн сургалтанд хамруулах арга хэмжээг авах;
- (б) Протоколд заасан гэмт үйлдлийн хохирогч болсон хүүхэд бүр ялгаварлалгүйгээр энэхүү Протоколын 9(4) дугаар зүйлийн дагуу гэмт этгээдээр хохирлоо нөхөн барагдуулах зэрэг эрх зүйн тусламж хүртэх боломжоор хангах.

VII. Олон улсын хамтын ажиллагаа болон тусламж

- Олон талт, бүс нутгийн болон хоёр талд гэрээ хэлэлцээр
32. Худалдах, биеийг үнэлүүлэх, садар самуунд сурталчлах болон сеск аялал жуулчлал зэрэгт өртөхөд нөлөөлж буй ядуурал буурай хөгжил соёлын хандлага зэрэг цаад шалтгааныг шийдвэрлэхийн тулд Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын төрөлжсөн байгууллагууд болон хөтөлбөр, Иргэний нийгэм болон хоёр талт хамтыг ажиллагааг үргэлжлүүлэн сайжруулахыг Хороо Гишүүн улсад уриалж байна.

Хууль сахиулах

33. Хүүхдийг худалдах, биеийг үнэлүүлэх, садар самуунд сурталчилахаас сэргийлэх, үүнтэй тэмцэх зорилгоор шүүх, цагдаа, хохирогчид туслах гэх мэт чиглэлээр олон улс болон бүс нутгийн хэмжээнд бусад улсуудтай хамтран ажилласан талаар Конвенцийн дараагийн тайлан илтгэлд илүү нарийвчилсан мэдээлэл оруулахыг уриалж байна.

VIII. Зөвлөмжийг түгээх болон хэрэгжүүлэх

Зөвлөмжийг хэрэгжүүлэх

34. Энэхүү зөвлөмжийг бүрэн хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авах, тэр дундаа зөвлөмж нь холбогдох яам, тамгын газар, Улсын Их Хурал, аймаг нийслэлийн Засаг дарга, Иргэдийн хурлын дарга нарт хүрсэн, тэдний үйл ажиллагаанд тусгалаа олсон байх бүх арга хэмжээг авахыг Гишүүн улсад Хороо зөвлөж байна.

Түгээх

35. Олон нийтийн дунд Нэмэлт Протокол болон түүний хэрэгжилт, хяналтын талаар мэтгэлцээн өрнүүлж мэдлэг дээшлүүлэх үүднээс Гишүүн улсын гурав дөрөвдүгээр тайлан, бичгээр өгсөн хариулт болон дүгнэлт зөвлөмжийг иргэний нийгмийн байгууллага, хүүхэд залуучуудын бүлэг, хэвлэл мэдээлэл, мэргэжлийн хүмүүс болон хүүхдүүд, олон нийтэд өргөн хүрээнд хүртээмжтэй болгох, ингэхдээ интернетийг мөн ашиглахыг зөвлөж байна.

IX. Дараагийн тайлан

36. Конвенцийн 44 дүгээр зүйлийн дагуу, Хүүхдийн Эрхийн тухай Конвенцийн хэрэгжилтийн талаар тав дахь тайлан илтгэлийг өгөхдөө 8 дугаар зүйлийн 2 дугаар заалтын дагуу энэхүү Нэмэлт Протоколын хэрэгжилтийн талаарх мэдээллийг нэгтгэж оруулахыг Гишүүн улсаас хүсэж байна.

----oOo----